

Kostenbesparingen als gevolg van de invoering van het verplichte leveranciersmodel

Opdrachtgever: Autoriteit Consument en Markt - directie Energie

Rotterdam, 1 juli 2013

Kostenbesparingen als gevolg van de invoering van het verplichte leveranciersmodel

Opdrachtgever: Autoriteit Consument en Markt - directie Energie

Dr. Bart Voogt
Sanne de Boer
Joachim Schellekens
Patrick de Bas
Marcel Canoy

Chris IJsbrandy en Theo Fens (UCPartners)

Met medewerking van Mark de Bruijne (TU Delft)

Rotterdam, 1 juli 2013

Over Ecorys

Met ons werk willen we een zinvolle bijdrage leveren aan maatschappelijke thema's. Wij bieden wereldwijd onderzoek, advies en projectmanagement en zijn gespecialiseerd in economische, maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling. We richten ons met name op complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken en bieden opdrachtgevers in de publieke, private en not-for-profitsectoren een uniek perspectief en hoogwaardige oplossingen. We zijn trots op onze 80-jarige bedrijfsgeschiedenis. Onze belangrijkste werkgebieden zijn: economie en concurrentiekracht; regio's, steden en vastgoed; energie en water; transport en mobiliteit; sociaal beleid, bestuur, onderwijs, en gezondheidszorg. Wij hechten grote waarde aan onze onafhankelijkheid, integriteit en samenwerkingspartners. Ecorys-medewerkers zijn betrokken experts met ruime ervaring in de academische wereld en adviespraktijk, die hun kennis en best practices binnen het bedrijf en met internationale samenwerkingspartners delen.

Ecorys Nederland voert een actief MVO-beleid en heeft een ISO14001-certificaat, de internationale standaard voor milieumanagementsystemen. Onze doelen op het gebied van duurzame bedrijfsvoering zijn vertaald in ons bedrijfsbeleid en in praktische maatregelen gericht op mensen, milieu en opbrengst. Zo gebruiken we 100% groene stroom, kopen we onze CO₂-uitstoot af, stimuleren we het ov-gebruik onder onze medewerkers, en printen we onze documenten op FSC- of PEFC-gecertificeerd papier. Door deze acties is onze CO₂-voetafdruk sinds 2007 met ca. 80% afgenomen.

ECORYS Nederland BV
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Inhoudsopgave

Management samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	7
1.2 Onderzoeksvragen	9
1.3 Aanpak	10
1.4 Leeswijzer	11
2 Context en achtergrond	13
2.1 Context	13
2.2 Achtergrond	13
2.2.1 Invoering capaciteitstarief	13
2.2.2 Leveranciersmodel	14
2.2.3 Slimme meters (in de toekomst)	14
3 Kosteneffecten verplichte leveranciersmodel	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Onderzoeksmethodiek	17
3.3 Resultaten netbeheerders	18
3.3.1 Besparingen netbeheerders transportdomein	19
3.3.2 Netto besparingen netbeheerders meetdomein	25
3.3.3 Incidentele kosten netbeheerders	27
3.4 Resultaten leveranciers	29
3.5 Saldo van besparingen netbeheerders en leveranciers	31
3.6 Conclusie	33
4 Analyse en duiding van de resultaten	35
4.1 Ontwikkelingen sinds 2008	35
4.2 Uitgangspunten verwachtingen rapport UCPartners 2008	35
4.3 Cijfers 2008 t.o.v. analyse 2013: duiding van de verschillen	37
4.4 Dual-fuel klanten	42
4.5 Effecten slimme meter	44
4.6 Toelichting plausibiliteit optredende effecten	45
5 Conclusies	47
Bijlage 1 Referenties	51
Bijlage 2 Overzicht data	53
Bijlage 3 Verantwoording onderzoeksmethode	57

Management samenvatting

In opdracht van de directie Energie van de Autoriteit Consument en Markt heeft Ecorys in samenwerking met UCPartners een onderzoek verricht naar de kostenbesparingen ten gevolge van de invoering van het verplichte leveranciersmodel. Het onderzoek is uitgevoerd op sectorniveau en brengt daarom de kostenveranderingen voor de netbeheerders en de leveranciers in kaart.

Onderzoeksvraag

Het doel van het onderzoek is tweeledig. In de eerste plaats dienen de gerealiseerde besparingen voortkomend uit de invoering van het *vrijwillige* leveranciersmodel en het capaciteitstarief (in 2009) te worden vastgesteld. Ten tweede dient er een inschatting gemaakt te worden van de besparingen die zullen plaatsvinden, tot en met 2016, als gevolg van de invoering van het *verplichte* leveranciersmodel en de uitrol van slimme meters.

Het verplichte leveranciersmodel zou aanvankelijk 1 april 2013 worden ingevoerd, maar de invoering is ten tijde van het schrijven van dit rapport uitgesteld tot 1 augustus 2013. De cijfers in dit rapport zijn daarom gebaseerd op de initiële uitgangsdatum van 1 april. Wel is er aandacht besteed aan de mogelijke gevolgen van dit uitstel op de besparingen.

Methodologie

De gegevens zijn vooral gebaseerd op interviews met alle netbeheerders en een selectie van de leveranciers. Ter controle van de opgegeven data is het volgende onderzocht: de jaarrekeningen van de netbeheerders, Service Level Agreements (SLAs) en Dienstverleningsovereenkomsten (DVOs). Daarnaast zijn de aangeleverde gegevens gecontroleerd en gepresenteerd in een werkbijeenkomst met de netbeheerders, leveranciers, opdrachtgever en experts.

Resultaten

Doordat niet alle leveranciers zijn onderzocht en een deel van de uitkomsten betrekking heeft op de toekomst, zijn de cijfers gebaseerd op inschattingen en interpretaties van de onderzoekers.

In de resultaten is er onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele kostenveranderingen. Daarnaast zijn de cijfers gespecificeerd naar het transport en meetdomein (voor netbeheerders) en naar elektriciteit en gas. Een overzicht van de resultaten is te vinden in Bijlage 2.

De **structurele** besparing op sectorniveau bedraagt: € 20 miljoen per 2013 en € 50 miljoen per 2016. De netbeheerders realiseren besparingen van € 39 miljoen per 2013 en € 79 miljoen per 2016, terwijl de leveranciers (per saldo) extra kosten maken van respectievelijk € 19 en € 29 miljoen. Hierbij hanteren we een foutmarge van 7.5%. De uiteindelijke besparingen op sectorniveau per 2016 vallen dan in de bandbreedte tussen € 46 en € 54 miljoen per jaar.

De **incidentele kosten** bij de netbeheerders als gevolg van het invoeren van het verplichte leveranciersmodel vallen grotendeels in de jaren 2011 t/m 2013 en bedragen € 46 miljoen voor alle netbeheerders samen. Er is geen inschatting mogelijk van de incidentele kosten bij de leveranciers.

De **structurele** besparingen van de netbeheerders zijn te specificeren naar het meet- en aansluitdomein, namelijk: € 9 en € 15 miljoen voor het meetdomein en € 30 en € 64 miljoen voor het transportdomein, voor respectievelijk 2013 en 2016.

De besparing op sectorniveau voor elektriciteit bedraagt: € 11 miljoen in 2013 en €28 miljoen in 2016. De besparing voor gas komt uit op: €9 miljoen in 2013 en €22 miljoen in 2016.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Naar aanleiding van Europese richtlijnen heeft de Nederlandse overheid in 1998 de Elektriciteitswet aangenomen waarmee een begin is gemaakt met de privatisering en liberalisering van de Europese en Nederlandse energiemarkt. Het doel van deze hervormingen is het verhogen van de efficiëntie van de markt door waar mogelijk concurrentie in te voeren ("Elektriciteit: directieven 1996/92/EC, 2003/54/EC, Gas: directieven 1998/30/EC, 2003/55/EC, Derde energiepakket 2009/72, april 2009, maart 2011"). De markt werd gekenmerkt door monopolie posities van de nutsbedrijven, met onder andere mogelijke overinvestering en mede daardoor te hoge consumentenprijzen tot gevolg. Ervaringen uit het Verenigd Koninkrijk, Chili en Argentinië toonden aan dat het mogelijk is om een competitieve markt te creëren in een netwerksector. Hiervoor was het noodzakelijk om een splitsing te maken tussen concurrerende (markt) en niet-concurrerende (publieke) functies.

Daarom is in 2006 een wetsvoorstel aangenomen waarin de Elektriciteitswet uit 1998 op twee belangrijke punten wordt gewijzigd en wordt voorzien in het splitsen van de regionale en geïntegreerde energiebedrijven en de overdracht van het beheer van netten van 110 en 150 kilovolt aan de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet ("Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 614, jaargang 2006"). Er is besloten de geïntegreerde energiebedrijven te splitsen (tenminste juridisch) in energieleveranciers en netbeheerders, waarbij de markt van de energieleveranciers en producenten open is en gelijke kansen biedt voor nieuwe toetreders en het beheer van het energienet toegewezen is aan netbeheerders, die in handen zijn van de (regionale) overheid. Het netbeheer is strikt gereguleerd. Kleinverbruikers kunnen sindsdien zelf een keuze maken uit verschillende energieleveranciers, die soms ook zelf produceren of de energie inkopen bij andere producenten. Dit alles moet leiden tot scherpere energieprijzen en zo laag mogelijke netwerktarieven.

De opsplitsing van de verticaal geïntegreerde energiemarkt bracht ook extra stappen in de informatie-uitwisseling tussen de verschillende actoren in deze markt met zich mee, bijvoorbeeld met betrekking tot facturatie, verhuizen, switchen enzovoorts. Ook voor de eindklant betekent de splitsing dat zij nu met twee bedrijven te maken heeft in plaats van één.

In 2005 en 2006 kregen veel kleinverbruikers die naar een andere energieleverancier wilden overstappen te maken met lange wachttijden en administratieve fouten. Hierdoor is het vertrouwen in de markt geschaad en bleef het aantal kleinverbruikers dat overstapte achter bij de verwachtingen ("Ministerie van Economische Zaken, 2007").

Om de communicatie voor zowel de actoren in de energiemarkt als voor de eindklant zo overzichtelijk mogelijk te maken en de administratieve processen te vereenvoudigen is een aantal wijzigingen doorgevoerd, bekend als het nieuwe marktmodel. Het (verplichte) **leveranciersmodel** is daar een onderdeel van. In het leveranciersmodel is de leverancier het enige aanspreekpunt voor de klant en tevens verantwoordelijk voor het verzamelen van meterstanden als grondslag voor facturering.

Tot de dag van vandaag zijn er twee afrekenmodellen van kracht, het **netbeheerdersmodel** en het **vrijwillig leveranciersmodel**. In het netbeheerdersmodel factureert een leverancier alleen zijn energielevering (incl. belastingen etc.), terwijl de klant de transportkosten direct door zijn (regionale) netbeheerder gefactureerd krijgt. In het (vrijwillige) leveranciersmodel factureert de leverancier ook de transportkosten namens de netbeheerder (notaverlegging).

De keuze voor het hanteren van het ene dan wel het andere model ligt bij de leverancier. Netbeheerders dienen beide modellen te kunnen ondersteunen. Aangezien klanten voor gas en elektriciteit in principe verschillende leveranciers kunnen kiezen en in sommige delen van het land gas en elektriciteit door verschillende netbeheerders verzorgd wordt kan deze werkwijze in sommige gevallen betekenen dat een klant die twee leveranciers heeft die beiden het netbeheerdersmodel hanteren 4 nota's krijgt (maandelijks als voorschot en bij de jaarafrekening).

Alle varianten die door deze hybride situatie kunnen optreden (er zijn bijvoorbeeld ook leveranciers die voor hun 'oude' klanten, d.w.z. klanten die in het verzorgingsgebied wonen van hun vroegere 'eigen' netbeheerder, het netbeheerdersmodel hanteren, terwijl voor 'nieuwe' klanten in het 'buitengebied' het vrijwillige leveranciersmodel gehanteerd wordt) maken de processen van zowel netbeheerders als van leveranciers onnodig complex en foutgevoelig en verhogen daarmee de administratieve kosten voor de eindklant. Het 'nieuwe marktmodel' vereenvoudigt deze situatie aanzienlijk, wat voor beide partijen tot rationalisatie van processen, systemen en organisatie zal leiden, en daarmee tot meer efficiency in de sector als geheel.

Om het nieuwe marktmodel mogelijk te maken is in 2009 het **capaciteitstarief** ingevoerd. Waar voor 2009 de kosten van het gebruik van het energienet (deels) afhing van de verbruikte hoeveelheid kWh elektriciteit of m³ gas, geldt vanaf 2009 een vast tarief op basis van de capaciteit van de aansluiting. Dit was voor de netbeheerders een voorwaarde om in het nieuwe marktmodel de verantwoordelijkheid voor het aflezen en verwerken van meetgegevens te kunnen verschuiven van de netbeheerder naar de leverancier (het zgn. omkeren van de meetketen) en dat die laatste het aanspreekpunt is voor alle vragen, wensen en klachten van de kleinverbruiker.

Het capaciteitstarief is ook belangrijk voor het transparant maken van de markt. Bij een verbruiksafhankelijk nettatarief is het voor de kleinverbruiker lastiger om prijzen van de verschillende energieleveranciers met elkaar te vergelijken en te switchen van leverancier. Bovendien reduceert het model het aantal stappen in de communicatie en afhandeling van verhuizingen, switchen etc. voor de sector als geheel, waardoor verdere efficiëntieverbeteringen en kostenbesparingen kunnen optreden.

Naast het capaciteitstarief en het verplichte leveranciersmodel, bestaat het verbeterde marktmodel van de energiesector ook uit de invoering van **slimme meters**. In 2012 is begonnen met een kleinschalige uitrol (pilot) en in 2014 - 2020 is het de bedoeling dat alle huishoudens een slimme meter wordt aangeboden. Het Derde Energiepakket van de Europese Unie bepaalt dat in 2020 80% van de eindgebruikers zo'n meter moet hebben ("Elektriciteit: directieven 1996/92/EC, 2003/54/EC, Gas: directieven 1998/30/EC, 2003/55/EC, Derde energiepakket 2009/72, april 2009, maart 2011"). Het doel van de slimme meters is het mogelijk maken van nauwkeurigere eindafrekeningen, omdat de meter op afstand uitgelezen kan worden. Daarnaast krijgt de consument directer inzicht in zijn verbruik en kan daardoor gerichter en gemakkelijker energie besparen. Bovendien kunnen de netbeheerders beter nagaan hoeveel energie op welk moment nodig is, waardoor vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

1.2 Onderzoeksvragen

Het uitgangspunt voor de invoering van het nieuwe marktmodel is het verhogen van de efficiëntie in de energieketen, waardoor kostenbesparingen gerealiseerd kunnen worden voor de gehele energiesector. Een belangrijke stap in dit proces is de invoering van het **verplichte leveranciersmodel**.¹ Er wordt verondersteld dat aanzienlijke besparingen kunnen worden gerealiseerd met het invoeren van het leveranciersmodel door de verschuiving in de taakverdeling tussen netbeheerders en leveranciers.

Dit rapport heeft als doel om inzicht te verkrijgen in de tot dusver gerealiseerde besparing door de invoering van het capaciteitstarief, de verwachte besparingen ten gevolge van de invoering van het vrijwillige en verplichte leveranciersmodel en mogelijke besparing door de installatie van slimme meters voor zover dit de administratieve afhandeling betreft. Wegens verschuivingen van activiteiten van de netbeheerders naar de leveranciers wordt er van uitgegaan dat er bij de netbeheerder besparingen gerealiseerd gaan worden. Bij de leveranciers kunnen extra kosten ontstaan als gevolg van deze verschuivingen, al zullen leveranciers ook profiteren van de vereenvoudigingen die optreden. In aanloop naar de invoering van het verplichte leveranciersmodel wil de Energiekamer van de Nederlandse Mededingingsautoriteit daarom antwoord op de volgende vraag:

Hoe hoog zijn de gerealiseerde en te verwachten kostenbesparingen voor de energiesector als geheel als gevolg van de invoering van het nieuwe marktmodel?

Deze hoofdvraag kan als volgt verder geconcretiseerd worden:

1. Wat is de omvang van de kostenbesparende en kostenverhogende effecten die **netbeheerders** hebben gerealiseerd door de invoering van het capaciteitstarief en het vrijwillige leveranciersmodel (2009 t/m 2012)?
2. Wat is de verwachte omvang van de kostenbesparende en kostenverhogende effecten voor **netbeheerders** in de komende jaren door de invoering van het verplichte leveranciersmodel (2013 t/m 2016 e.v.)?
3. Wat is de omvang van de kostenbesparende en kostenverhogende effecten die **leveranciers** hebben gerealiseerd door de invoering van het capaciteitstarief en het vrijwillige leveranciersmodel (2009 t/m 2012)?
4. Wat is de verwachte omvang van de kostenbesparende en kostenverhogende effecten voor **leveranciers** in de komende jaren door de invoering van het verplichte leveranciersmodel (2013 t/m 2016 e.v.)?

In 2008 heeft UCPartners een onderzoek uitgevoerd naar het capaciteitstarief als onderdeel van het verbeterde marktmodel en de verwachte kostenbesparingen die daaruit voortvloeien. Het huidige onderzoek heeft mede als doel de resultaten van het UCPartners rapport te herijken. Ook zal gekeken worden of de tot nu toe gerealiseerde en nog te verwachten besparingen in overeenstemming zijn met de verwachtingen van de sector zoals beschreven in het rapport uit 2008. Verder zal ingegaan worden op de veranderde marktomstandigheden en het effect daarvan op de verwachte kostenbesparingen voor de periode 2013-2016. Dit rapport heeft dus als doel

¹ Ten tijde van het uitvoeren van dit onderzoek is de invoerdatum uitgesteld. Aanvankelijk was de planning 1 april 2013, de nieuwe streefdatum is nu 1 juli 2013. In dit onderzoek gaan we uit van de aanvankelijke planning van 1 april.

kwantitatieve informatie te leveren over de gerealiseerde en nog te realiseren kostenbesparingen- en verhogingen als gevolg van het nieuwe marktmodel.

1.3 Aanpak²

Om bovenstaande hoofdvraag en deelvragen te kunnen beantwoorden zijn de volgende fases doorlopen:

Fase 0: Start van het onderzoek

Het onderzoek is formeel van start gegaan met een eerste bijeenkomst met de begeleidingscommissie van het onderzoek. Het doel van de bijeenkomst was:

- Persoonlijk kennis maken;
- Nader bespreken van de doelstelling en de verwachte resultaten, inclusief bevestiging van de volledigheid en juiste interpretatie van de onderzoeksvragen;
- Het plan van aanpak en de methodologie definitief vast stellen. Hierbij ging het vooral om de manier vast te stellen hoe de kostentoerekening te bepalen en de onzekerheden daarbij;
- Bepalen van het tijdschema en de geplande overlegmomenten.

Fase 1: Globale schatting kostenreductie en desk research

Uitgangspunt voor deze stap is de eerdere studie van UCPartners. De daar gepresenteerde tabel van kostentoerekening en de onderliggende veronderstellingen zijn gevalideerd en waar nodig aangepast. Daarnaast hebben de jaarrekeningen van netwerkbeheerders een eerste globale indruk gegeven van de daling van administratiekosten zonder deze reductie nog toe te rekenen aan het (verplichte) leveranciersmodel. Ten slotte zijn Service Level Agreements (SLAs) en Dienstverleningsovereenkomsten (DVOs) doorgenomen. Hierdoor hebben we een scherper inzicht gekregen in welke kosten aan welke onderdelen van het nieuwe marktmodel toegerekend kunnen worden.

Fase 2: Interviews

De globale inschatting van kosteneffecten uit de eerste fase zegt nog niets over de uiteindelijke vraag over toerekening. Uit de desk research weten we welke verschillende ontwikkelingen invloed hebben op het verlagen van administratieve kosten. De interviews met netbeheerders en leveranciers dienden om een eerste kwantitatieve inschatting te maken in de kostentoedeling. Omdat de verschillende leveranciers en netwerkbeheerders in vergelijkbare situaties verkeren, hebben de interviews tevens gediend als risicocheck op de betrouwbaarheid van de uitkomsten van de interviews.

Na het afnemen van de interviews en het nalopen van de door de netbeheerders en leveranciers aangeleverde informatie is in een belronde gecontroleerd of de ontvangen informatie juist door Ecorys is geïnterpreteerd en is ontbrekende informatie alsnog opgevraagd.

Fase 3: Analyse en presentatie

In deze fase zijn de interviewresultaten verwerkt en is gekeken wat de robuustheid van de resultaten is. Vragen die daarbij aan de orde kwamen zijn:

- Als er afwijkingen zijn tussen inschattingen van vergelijkbare partijen, kunnen we redenen vinden die hiervoor een plausibele verklaring zijn?
- Wat is de bandbreedte tussen de bevindingen en kunnen we hiervoor een verklaring vinden?

²Deze paragraaf is overgenomen uit de offerte van 28 november 2012.

- Vinden we outliers, d.w.z. resultaten die moeilijk te verklaren zijn of nadere informatie vereisen om te verklaren?
- Zijn er redenen om van de beoogde indeling in verschillende kostenposten af te wijken?

De bevindingen zijn vervolgens in een power point presentatie gepresenteerd aan de opdrachtgever.

Fase 4: Workshop

Om te zorgen dat de resultaten van de interviews en analyses zo robuust mogelijk zijn, heeft Ecorys een werkbijeenkomst met stakeholders, opdrachtgever en experts georganiseerd. Doel van deze bijeenkomst was van de diverse participanten te horen hoe zij denken over de voorlopige uitkomsten. Dit heeft geleid tot aanscherping van die resultaten en tevens tot een begin van draagvlak voor eventuele reguleringsbeslissingen die zullen resulteren als gevolg van de uitkomsten. Verder is n.a.v. de workshop de analyse van Ecorys naar de netbeheerders verzonden om nogmaals te controleren of de aangeleverde data door ons correct is geïnterpreteerd.

Fase 5: Analyse en rapportage

Het conceptrapport is opgestuurd naar alle participerende netbeheerders en leveranciers om hen de mogelijkheid te geven om op- en aanmerkingen te maken op de door ons beschreven context van de data en de getrokken conclusies. Het eindrapport bevat alle relevante onderzoeksvragen en –uitkomsten, waaronder de marktomstandigheden die sinds het opstellen van het UCPartners rapport zijn veranderd. Tevens bevat het eindrapport een stevige onderbouwing van de uitkomsten van de verschillende kosteneffecten, met een uitsplitsing van de kosteneffecten per jaar.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zijn de context en de achtergrond van het onderzoek beschreven. Hierbij ligt de nadruk op het beschrijven van het nieuwe marktmodel en de overige veranderingen in de sector. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de gehanteerde methode en de vastgestelde kosteneffecten weergegeven. Hoofdstuk 4 geeft een nadere analyse en duiding van de resultaten aan en in hoofdstuk 5 wordt het rapport samengevat en worden de conclusies beschreven.

2 Context en achtergrond

2.1 Context

Drie concrete veranderingen vormen het centrale onderwerp in deze studie: de invoering van het capaciteitstarief, het invoeren van het verplichte leveranciersmodel (inclusief de omkering van de meetketen) en de implementatie van de slimme meter in twee stappen. Hoewel deze drie onderwerpen sterk aan elkaar gerelateerd zijn zal de focus in dit rapport liggen op het verplichte leveranciersmodel en het capaciteitstarief. De installatie van de slimme meter valt buiten de scope van deze studie. De activiteiten samenhangend met de administratieve verwerking van de meetdata maken wel deel uit van deze studie.

Dit hoofdstuk gaat kort in op de veranderingen in de regelgeving in de energiesector die direct van belang zijn in dit onderzoek. We gaan achtereenvolgens in op de invoering van het capaciteitstarief, het vrijwillig leveranciersmodel, het verplicht leveranciersmodel (inclusief de omkering van de meetketen) en de uitrol van slimme meters. Tenslotte beschrijven we kort enkele andere veranderingen in de sector, vooral de splitsing van netbeheer en levering en opwekking/handel. Daarnaast bespreken we ook eerder onderzoek over de kosten en baten van de verschillende wijzigingen.

Aangezien het UCPartners rapport het uitgangspunt vormt voor de huidige studie, is het van belang de door dit rapport geschetste situatie en de onderliggende veronderstellingen in kaart te brengen. In de onderstaande tekst box volgt een korte beschrijving van dit rapport.

Het capaciteitstarief - een vaste vergoeding voor netbeheer als noodzakelijk onderdeel van een verbeterd marktmodel voor kleinverbruikers van energie (UCPartners 2008)

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken is onderzocht wat de verwachte effecten zijn van een voorgenomen verandering in de afrekeningsystematiek van de kosten van netbeheer voor kleinverbruikers van gas en elektriciteit. Dit nieuwe afrekeningsysteem (het capaciteitstarief), waarbij de kosten voor het gebruik van het energienet niet meer afhankelijk zijn van de afgenomen hoeveelheid energie maar enkel van de aansluitcapaciteit, is onderdeel van het nieuwe marktmodel. Dit marktmodel bestaat verder nog uit het verplichte leveranciersmodel, de omkering van de meetketen en de invoering van slimme meters. De belangrijkste conclusie is dat de meeste besparingen verwacht worden bij een scenario waarin alle drie de maatregelen van het nieuwe marktmodel worden ingevoerd. De administratieve bedrijfskosten voor de hele sector zullen dan ca. €94 miljoen lager uitkomen dan in het huidige marktmodel (pag. 13).

2.2 Achtergrond

2.2.1 Invoering capaciteitstarief

Op 1 januari 2009 is het capaciteitstarief (CapTar) ingevoerd. Dit houdt in dat het tarief dat de netbeheerder rekent voor het transport van energie naar de eindverbruiker niet meer wordt gebaseerd op de hoeveelheid getransporteerde energie, maar op de capaciteit van de aansluiting bij de eindverbruiker. Hiermee is het tarief een vast bedrag geworden en niet meer afhankelijk van het verbruik van elektriciteit en gas.

Kleinverbruikers hebben een aansluiting van 3x80 ampère of kleiner voor elektriciteit en voor gas een aansluiting kleiner of gelijk aan G25 (40m3 per uur). Het voordeel van het vaste transporttarief is dat het voor consumenten makkelijker is om vanuit de factuur te bepalen welk bedrag ze kwijt zijn aan transportkosten en wat aan de afgenomen en verbruikte energie (elektriciteit en gas).

Voor de netbeheerders is het makkelijker om per aansluiting de kosten te bepalen omdat ze hiervoor niet het exacte gebruik hoeven te weten. In het rapport van UCPartners uit 2008 werden de besparingen voor de energiesector (netbeheerders + leveranciers) naar aanleiding van de invoering van het capaciteitstarief geschat op ongeveer € 40 miljoen per jaar, omdat werd verwacht dat de invoering van het CapTar het grootste effect zou hebben op de processen en werkzaamheden rond de facturatie.

2.2.2 *Leveranciersmodel*

De invoering van het CapTar in 2009 maakte het makkelijker voor netbeheerders en leveranciers om vrijwillig over te stappen op het leveranciersmodel. Dit houdt in dat door middel van notaverlegging de leverancier niet alleen zijn eigen kosten in rekening brengt bij de klant maar ook die van de netbeheerder. Een aantal leveranciers is sinds 2009 overgestapt op dit vrijwillige leveranciersmodel, anderen bleven (deels) het netbeheerdersmodel hanteren waarbij de klant aparte nota's krijgt. Bovendien is er een groep leveranciers die al voor 2009 is overgestapt op het vrijwillig leveranciersmodel.

Tot de invoering van het verplichte leveranciersmodel, is de netbeheerder verantwoordelijk voor het beheer en het meten van het energieverbruik. Hiervoor gebruiken zij over het algemeen hun eigen meetbedrijven. De tarieven voor meters voor kleinverbruikers, die door netbeheerders worden geplaatst en beheerd, zijn gereguleerd.

Het verplichte leveranciersmodel betekent een wijziging in zowel de rol van de netbeheerders als de leveranciers, die onder andere gevolgen heeft voor de financiële ketens, informatiestromen en de facturatiestroom voor kleinverbruikers. Dit model wordt naar verwachting in 2013 ingevoerd.

Door de invoering van het verplichte leveranciersmodel is er onder andere sprake van een "omkering van de meetketen". Dat betekent dat de leveranciers verantwoordelijk worden voor het verzamelen en valideren van de meetdata in plaats van de netbeheerders. De netbeheerders blijven wel verantwoordelijk voor het plaatsen en beheer van de (slimme) meetinrichting. UCPartners heeft in 2008 ingeschat dat de invoering van het *verplichte* leveranciersmodel een besparing van ongeveer € 23 miljoen per jaar op zou kunnen leveren. In dit rapport is er geen onderzoek gedaan naar de effecten van het *vrijwillig* leveranciersmodel. De totale kosten van het netbeheer voor aansluitingen kleinverbruik zijn ongeveer € 2 miljard per jaar. Deze besparing is voornamelijk toe te schrijven aan het wegvallen van facturatie aan de eindklant (aan de kant van de netbeheerders) en de daarmee gepaard gaande incasso- en klantenservice activiteiten en incassorisico's. Deze activiteiten verschuiven van de netbeheerders naar de leveranciers, die een deel van deze taken kunnen integreren met al bestaande taken, waardoor een efficiëntieslag gemaakt kan worden.

2.2.3 *Slimme meters (in de toekomst)*

Een slimme meter is een digitale energiemeter met ingebouwde informatie- en communicatietechnologie. Digitale elektriciteitsmeters vervangen de oude, analoge

kilowattuurmeter en de bestaande gasmeters worden voorzien van een digitaal afleesapparaat dat zijn standen doorgeeft aan de elektriciteitsmeter, dan wel vervangen door een digitale gasmeter. Een slimme meter kan op afstand bediend en uitgelezen worden.

De invoering van de nieuwe meters gebeurt sinds 2012 op kleine schaal, maar het is de bedoeling dat in 2020 80% van de huishoudens beschikt over zo'n meter conform Europese directieven ("Elektriciteit: directieven 1996/92/EC, 2003/54/EC, Gas: directieven 1998/30/EC, 2003/55/EC, Derde energiepakket 2009/72, april 2009, maart 2011").

Het voordeel van de slimme meter voor de consument is dat directe terugkoppeling over het energieverbruik ontvangen kan worden, wat positief van invloed kan zijn op het besparingsgedrag. Ook kan zowel afgenomen als terug geleverde elektriciteit op afstand uitgelezen worden. Daarnaast is de verwachting dat door de slimme meter de kans op fouten met meterstanden voor stroom en gas vermindert, waardoor switches en verhuizingen beter verlopen en er voor de consument minder foutieve rekeningen worden verstuurd. Verder geeft de slimme meter mogelijkheden tot vraagsturing door de leverancier om piekbelasting beter te kunnen hanteren, dan wel te vermijden. Ten slotte is er de mogelijkheid tot het detecteren van lekkages en fraude en de mogelijkheid tot het afschakelen bij leegstand en wanbetaling ("Het capaciteitstarief, UCPartners, 2008").

De inschatting van de kostenbesparingen naar aanleiding van de invoering van slimme meters is in 2008 door de sector geschat op ongeveer € 21 miljoen per jaar ten opzichte van het verplichte leveranciersmodel. Deze besparing betreft *alleen* de impact van de slimme meter op de marktprocessen. De kosten van installatie en exploitatie van de slimme meter zijn buiten beschouwing gelaten.

Naast de afzonderlijke effecten van de invoering van het capaciteitstarief, de slimme meter en het verplichte leveranciersmodel, zal er volgens UCPartners ook een kostenbesparing optreden die voortkomt uit de synergie tussen deze afzonderlijke maatregelen. Dit synergie-effect is geschat op € 10 miljoen per jaar. Het totaal van de jaarlijkse besparingen is daarmee in 2008 geschat op ongeveer € 94 miljoen als alle drie de maatregelen volledig zijn ingevoerd.

3 Kosteneffecten verplichte leveranciersmodel

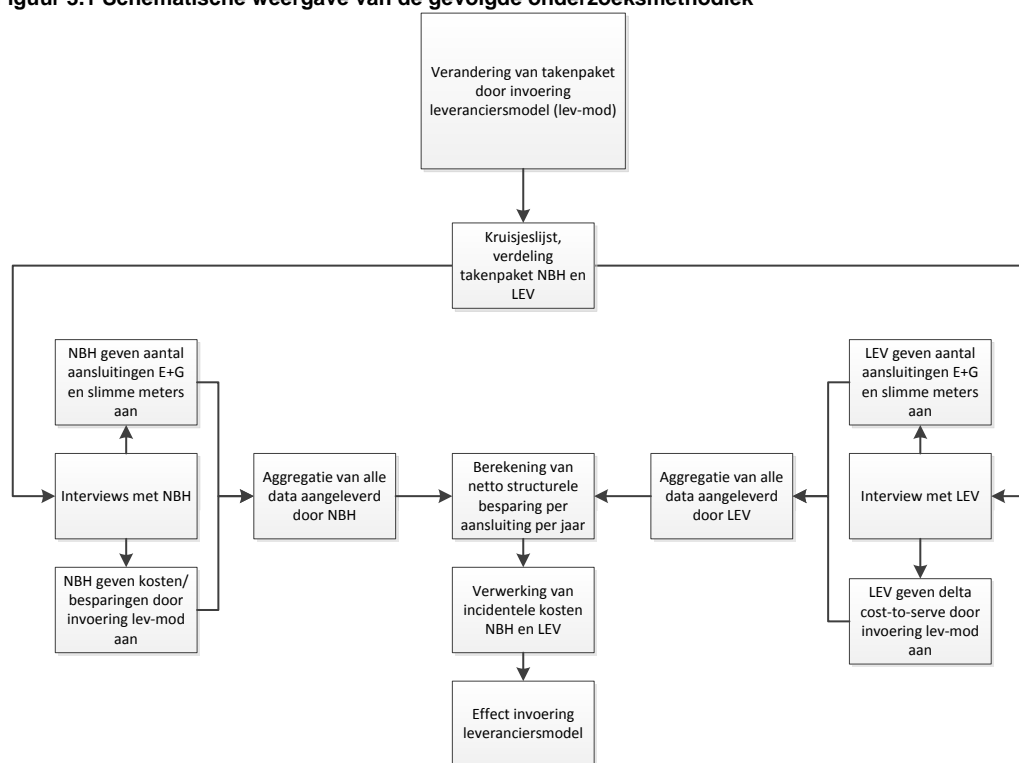
3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de kostenbesparende en kostenverhogende effecten als gevolg van de invoering van het verplichte leveranciersmodel als onderdeel van het nieuwe marktmodel. Ten eerste zal de gehanteerde methode op hoofdlijnen uiteengezet worden. Daarna wordt ingegaan op de netto structurele besparingen van de netbeheerders.

3.2 Onderzoeksmethodiek

De grondslag voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag zoals weergegeven in sectie 1.2 van dit rapport wordt gevormd door de zogeheten kruisjeslijst. Dit is een lijst van activiteiten waarin de wijzigingen in taken ten gevolge van het implementeren van het nieuwe marktmodel vastgelegd zijn ("De kruisjeslijst, wijziging van taken als gevolg van het nieuwe marktmodel, NMa 2012"). Deze lijst is in nauw overleg met netbeheerders, meetbedrijven en leveranciers gezamenlijk opgesteld.

Figuur 3.1 Schematische weergave van de gevolgde onderzoeksmethodiek

In figuur 3.1 is de gevolgde onderzoeksmethodiek aangegeven. Bijlage 3 werkt de methodiek meer in detail uit. Op basis van de veranderingen van de activiteiten voor zowel netbeheerders als leveranciers door implementatie van het nieuwe marktmodel, zoals weergegeven in de 'kruisjeslijst', zijn er focusinterviews opgesteld. Deze interviews – en onze interpretatie daarvan – stelden ons in staat een inschatting te maken van kostenverhogende dan wel kostenverlagende effecten van de veranderingen in het verleden. Tevens kunnen toekomstige besparingen ermee

geraamd worden. Vervolgens is deze informatie geaggregeerd en geanalyseerd. De resultaten en data zijn aan de netbeheerders teruggekoppeld ter verificatie.

In dit onderzoek maken wij een onderscheid tussen het transportdomein (inclusief het aansluitdomein) en het meetdomein ("RAR 2011 RNB Meetactiviteiten E en G"). De reden voor dit onderscheid is dat de bepaling van de transporttarieven uitsluitend gebaseerd dient te zijn op de kosteneffecten van de veranderingen in activiteiten met betrekking tot het transportdomein. De activiteiten in het meetdomein vallen buiten deze grondslag.

Dienovereenkomstig hebben wij dit onderscheid toegepast op de activiteiten in de kruisjeslijst. Het transportdomein betreft de categorieën Tarieven Netwerk, Facturering/Inning/Afdracht en Leveranciersmodel als servicemodel. De categorie Meterstanden valt in het meetdomein. In de focusinterviews hebben wij de kwantitatieve informatie gevraagd tot op het niveau van de vier categorieën van activiteiten in de kruisjeslijst.

Voorts hebben wij in dit onderzoek de netto structurele besparing gedefinieerd als de jaarlijks terugkerende verlaging van de uitgaven minus de jaarlijks terugkerende kosten met betrekking tot het transportdomein. We drukken deze besparingen uit per jaar en gaan ervan uit dat deze elk jaar opnieuw genoten kunnen worden.

De besparingen worden in de context van dit onderzoek dan aangemerkt als structureel. Daarnaast hebben wij eenmalige kosten apart aangemerkt als incidentele kosten. Als eenheid van analyse is uitgegaan van de netto structurele besparing per aansluiting (E of G) door te normaliseren op het aantal aansluitingen per netbeheerder/leverancier. Op deze wijze zijn de netbeheerders en de leveranciers onderling vergelijkbaar.

De bedragen zijn voor voorgaande jaren weergegeven in het prijspeil van het bijbehorende jaar.³ De bedragen voor toekomstige jaren (inclusief 2013) zijn in het prijspeil van 2013 weergegeven. Er is voor deze aanpak gekozen, omdat onder andere loonkosten alleen voor voorgaande jaren bekend zijn. In het geval dat er bijvoorbeeld in de toekomst onverwachte loonstijgingen plaatsvinden dan nemen besparingen op arbeidsplaatsen toe ten opzichte van de huidige inschatting. Daarom hebben wij de inschattingen voor toekomstige jaren niet gecorrigeerd voor mogelijke prijs- en loonveranderingen. Overigens verwachten wij niet dat deze veranderingen veel zullen verschillen ten opzichte van de inflatie.

3.3 Resultaten netbeheerders

Conform de onderzoeksvraag onderscheiden we twee perioden: de periode 2009 t/m 2012 en de periode 2013 t/m 2016. Daarnaast is ook in kaart gebracht welke besparingen al voor 2009 zijn gerealiseerd. In de analyse zijn wij uitgegaan van een representatie per jaar. Tijdens het onderzoek is er ook onderscheid gemaakt tussen elektriciteit en gas. De analyse wijst echter uit dat er geen wezenlijk verschil is tussen besparingen gerealiseerd voor elektriciteit en gas. Dit is in overeenstemming met de verwachtingen van Ecorys en het beeld dat netbeheerders tijdens de interviews hebben geschetst. Om de resultaten overzichtelijk te presenteren is derhalve uitgegaan van de totale besparingen (E + G). In bijlage 2 zijn de resultaten ook apart voor E en G opgenomen. Aangezien netbeheerders onderling verschillen in de verhouding van E ten opzichte van G aansluitingen is er voor gekozen om de resultaten per enkele aansluiting (E of G) weer te geven. De besparing voor een adres met een E en G aansluiting is daarom het dubbele van de besparing per aansluiting. In dit rapport wordt doorgaans uitgegaan van deze definitie van

³ De jaren pre 2009 zijn zover mogelijk uitgedrukt in het prijspeil van 2009.

besparing per enkele aansluiting. De resultaten zullen apart worden weergegeven voor: het transportdomein, het meetdomein en de incidentele kosten.

De invoering van het verplichte leveranciersmodel was aanvankelijk gepland op 1-4-2013. Ten tijde van het schrijven van dit rapport werd bekend dat deze invoering later, namelijk per 1-8-2013, plaats gaat vinden. We merken hierbij op dat door het uitstel extra kosten op kunnen treden waardoor kostenbesparingen op een later tijdstip gaan vallen en mogelijk lager kunnen zijn. Door uitstel zullen, onder meer, parallelle systemen voor het netbeheerdersmodel langer operationeel moeten blijven wat kostenverhogend werkt.

Deze extra kosten kunnen effect hebben op de grondslag die dient voor het bepalen van de tarieven in de komende reguleringsperiode.

De gegevens in dit rapport zijn gebaseerd op de aanname dat het verplichte leveranciersmodel per 1-4-2013 is ingevoerd. Het uitstel zal naar verwachting vooral leiden tot een verschuiving van de resultaten zoals gepresenteerd in dit rapport, en heeft in dit geval geen effect hebben op de uiteindelijke (structurele) besparingen. De extra kosten, door bijvoorbeeld dubbelbezetting, zijn incidenteel van aard en hebben daarom vooral een negatief effect op de resultaten in 2013.

3.3.1 Besparingen netbeheerders transportdomein

Tabel 3.1 geeft een overzicht van de besparingen per onderdeel van het transportdomein. Deze onderdelen zijn gebaseerd op de kruisjeslijst.

Tabel 3.1 Netto structurele besparing transportdomein (x €1.000)

Transportdomein	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tarieven Netwerk	10	10	2.710	2.710	2.710	3.646	4.696	4.696	4.696
Facturering, inning en afdracht	2.217	2.265	2.265	3.022	3.634	22.797	50.856	55.334	55.334
Leveranciersmodel als servicemodel	10.094	10.094	10.094	10.094	9.933	4.068	4.328	4.378	4.378
Netto structurele besparing	12.321	12.369	15.069	15.826	16.277	30.511	59.879	64.408	64.408

In enkele gevallen hebben netbeheerders besparingen gerealiseerd op het wegvallen van diensten die uitbesteed waren in de vorm van een Service Level Agreement (SLA). Deze SLAs zijn onderzocht en wij hebben, voor zover mogelijk, de besparingen uitgesplitst over de relevante categorieën (inclusief de categorie die onder het meetdomein valt). Indien dit niet mogelijk was hebben wij de besparingen verdeeld op basis van de relatieve verdeling van de totale besparingen over de categorieën.

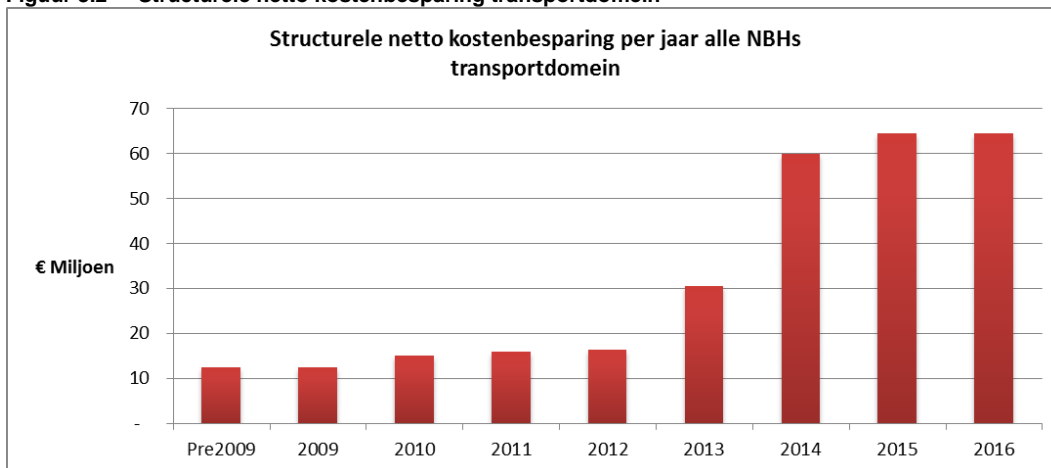
De besparingen die voor 2009 zijn gerealiseerd vallen vooral in de categorie: 'Leveranciersmodel als servicemodel'. Deze besparingen (en kosten) zijn vooral tot stand gekomen door splitsingen en fusies, die er toe leiden dat enkele netbeheerders al in een vroeg stadium een efficiency slag maakten. Er dient wel opgemerkt te worden dat dit niet alleen een efficiëncyslag in algemene zin is. De kostenbesparingen zitten vooral in het feit dat de nieuwe organisaties en systemen beter aansluiten bij het nieuwe marktmodel.

De besparingen in de categorie: 'Leveranciersmodel als servicemodel', nemen in 2013 sterk af doordat de invoering van het verplichte leveranciersmodel vooral in deze categorie leidt tot extra taken en verantwoordelijkheden en daarmee hogere kosten. Vanaf 2013 worden er vooral extra

besparingen gerealiseerd in de categorie: Facturering, inning en afdracht. Dit is in lijn met de verwachtingen aangezien de invoering van het nieuwe marktmodel onder andere tot doel heeft om het factureringsproces te vereenvoudigen.

Figuur 3.2 toont de ontwikkeling van de structurele netto kostenbesparing van alle netbeheerders samen in de periode pre 2009 en 2009 t/m 2016. De trend geeft aan dat met betrekking tot het transportdomein aanzienlijke kostenbesparingen verwacht worden na de invoering van het verplichte leveranciersmodel. Ook is te zien dat in de periode vóór 2013 kostenbesparingen gerealiseerd zijn.

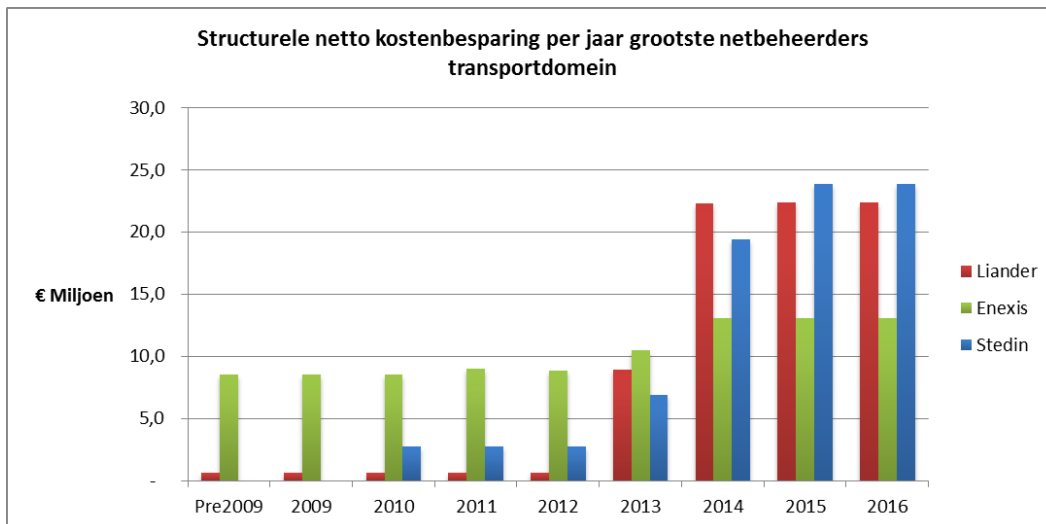
Figuur 3.2 Structurele netto kostenbesparing transportdomein

In figuur 3.3 is het besparingspatroon van de grootste netbeheerders vergeleken. Het moederbedrijf van Enexis (Essent) heeft in 2009 een volledige splitsing doorgevoerd tussen het netbedrijf en het leveringsbedrijf en realiseert daardoor besparingen in een vroeg stadium. De moedermaatschappij van Liander daarentegen heeft, in afwachting van een uitspraak van de rechter, de splitsing met Nuon uitgesteld tot de invoering van het nieuwe marktmodel. In de praktijk betekent dit dat Nuon klanten in het Liander gebied nog een gezamenlijke rekening krijgen van Nuon/Liander. Deze situatie is vergelijkbaar met Stedin, waar de klanten met Eneco als leverancier, een gezamenlijke rekening ontvangen van Stedin/Eneco. Het besparingspatroon van Liander en Stedin is daardoor vergelijkbaar. De besparingen worden deels in 2013 gerealiseerd en vrijwel in volledige mate in 2014.

Het feit dat Enexis uiteindelijk lagere besparingen realiseert wil niet zeggen dat zij slechter presteert. Als andere netbeheerders bijvoorbeeld relatief hoge kosten hebben is het besparingspotentieel ook hoger. De mate van efficiëntie kan alleen bepaald worden door ook absolute cijfers met betrekking tot de kosten in overweging te nemen. Bovendien dient vermeld te worden dat Enexis relatief grote besparingen realiseert op het meetdomein (zie 3.3.2).

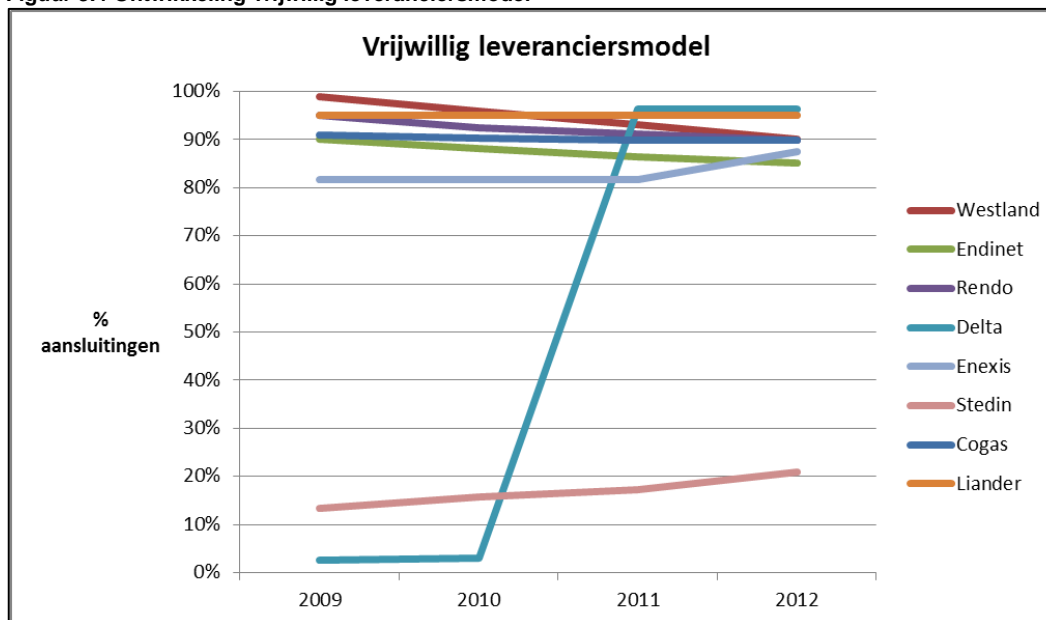
Figuur 3.3 Structurele netto kostenbesparing grootste netbeheerders

Figuur 3.4 toont de ontwikkeling van de mate waarin netbeheerders in de loop der jaren het vrijwillig leveranciersmodel ondersteund hebben. Aangezien de leveranciers bepalen of zij met het leveranciersmodel dan wel met het netwerkmodel wensen te werken, moet deze ontwikkeling vooral gezien worden in het licht van de leveringstakken van de energiebedrijven.

De leveringstakken van de kleinere netbeheerders zijn in de meeste gevallen (Delta is de uitzondering) overgenomen door grote buitenlandse energiebedrijven die vervolgens het leveranciersmodel zijn gaan hanteren. De klanten van deze bedrijven bleven in meerderheid klant van deze nieuwe leveranciers en dat verklaart de hoge percentages 'vrijwillig leveranciersmodel' bij deze kleinere netbeheerders.

Figuur 3.4 Ontwikkeling vrijwillig leveranciersmodel

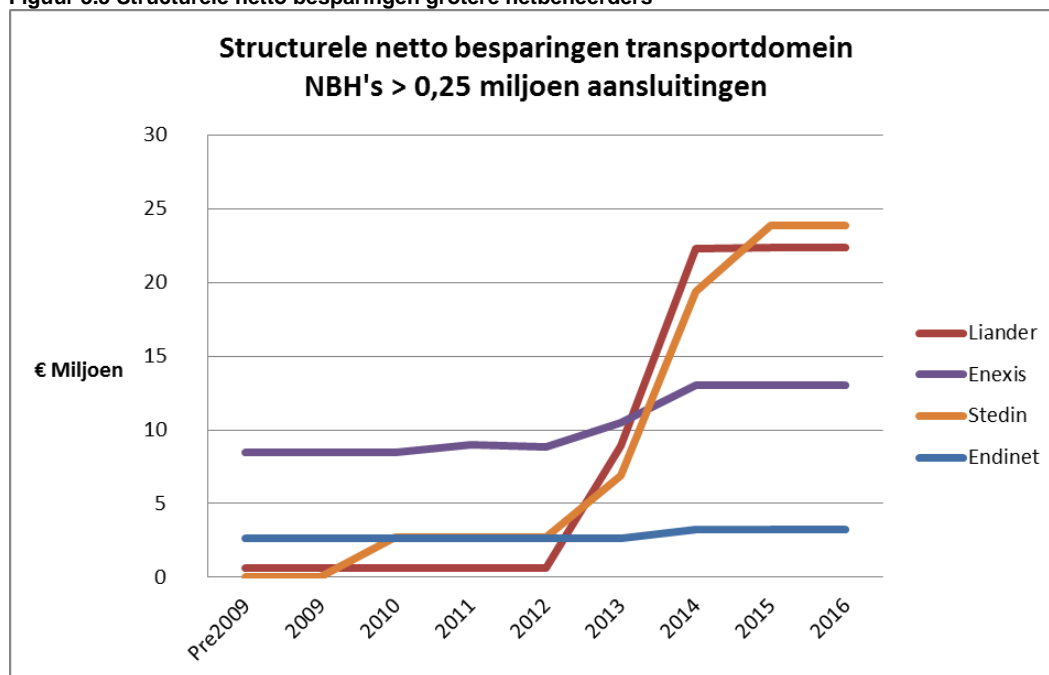

De klanten van de grotere netbeheerders zitten vooral bij de grote energiebedrijven (Nuon, Essent, Eneco), de zogeheten 'incumbents'. Nuon en Essent hanteerden al in een vroeg stadium het (vrijwillige) leveranciersmodel. Aangezien de meeste klanten van Liander en Enexis respectievelijk Nuon en Essent als leverancier hebben, verklaart dit het relatief hoge percentage vrijwillig

leveranciersmodel bij deze netbeheerders. De klanten van Stedin die Eneco als leverancier hebben zitten daarentegen op het netbeheerdersmodel, waardoor Stedin een relatief laag percentage vrijwillig leveranciersmodel realiseert. Er dient wel vermeld te worden dat door te nog te realiseren splitsing van Nuon en Liander, een groot deel van de klanten van Liander officieel onder het vrijwillig leveranciersmodel vallen, maar in de praktijk gefactureerd worden in vergelijking met het netbeheerdersmodel. Liander is daarom in, tegenstelling tot het beeld uit figuur 3.4, sterk vergelijkbaar met Stedin.

Ondanks dat de mate waarin netbeheerders het vrijwillig leveranciersmodel hanteerden afhankelijk is van de leveranciers, kan dit gevolgen hebben voor de besparingen van de netbeheerders. Uit figuur 3.5 blijkt dat er vooral in de overgangperiode 2012-2014 er verschillen optreden in besparingen.

Figuur 3.5 Structurele netto besparingen grotere netbeheerders

Stedin heeft relatief weinig klanten op basis van het vrijwillig leveranciersmodel en realiseert hoge besparingen in de overgangperiode. Liander is vergelijkbaar met Stedin, zoals eerder besproken bij de uitleg bij figuur 3.3 en 3.4.

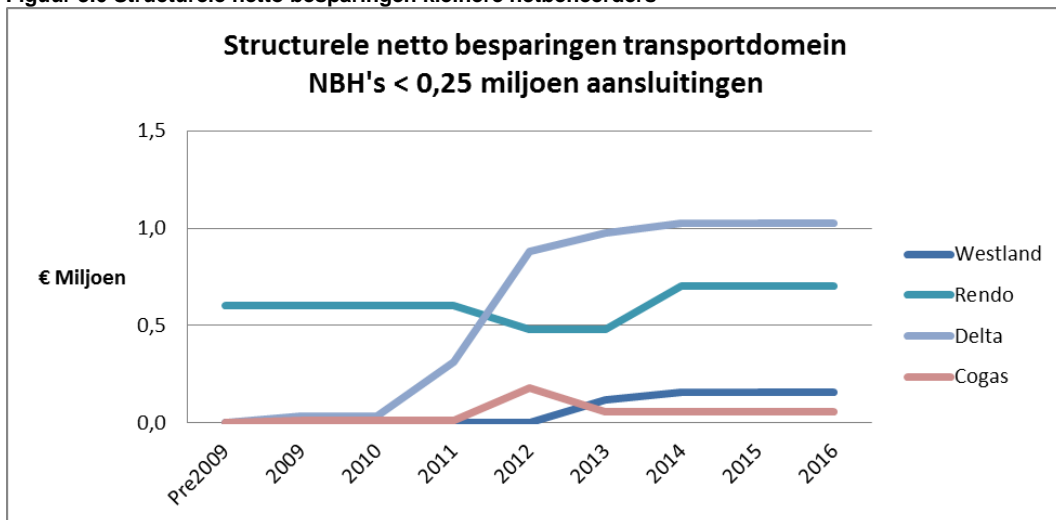
Endinet zit sinds 2009 vrijwel geheel op het leveranciersmodel en realiseert ook nauwelijks extra besparingen⁴. Enexis is vergelijkbaar met Endinet qua percentage vrijwillig leveranciersmodel en besparingspatroon. We kunnen dus concluderen dat het eerder hanteren van het vrijwillig leveranciersmodel bijdraagt aan het vervroegd realiseren van besparingen.

Figuur 3.6 geeft de structurele netto besparingen weer voor netbeheerders met minder dan 250.000 aansluitingen. Zowel Cogas als Rendo zullen in 2013 structurele kosten voor het implementeren van het verplichte leveranciersmodel maken. De oorzaak van deze structurele kosten liggen in de benodigde IT en de extra kosten voor EDSN. In beide gevallen zullen de netto besparingen, ten opzichte van de uitgangssituatie in 2009, uiteindelijk toenemen. Het tijdspad is

⁴ Endinet heeft al voor 2009 een groot deel van de klanten op het vrijwillig leveranciersmodel, maar er is geen onderzoek gedaan naar de mate waarin het vrijwillig leveranciersmodel is ingevoerd pre 2009.

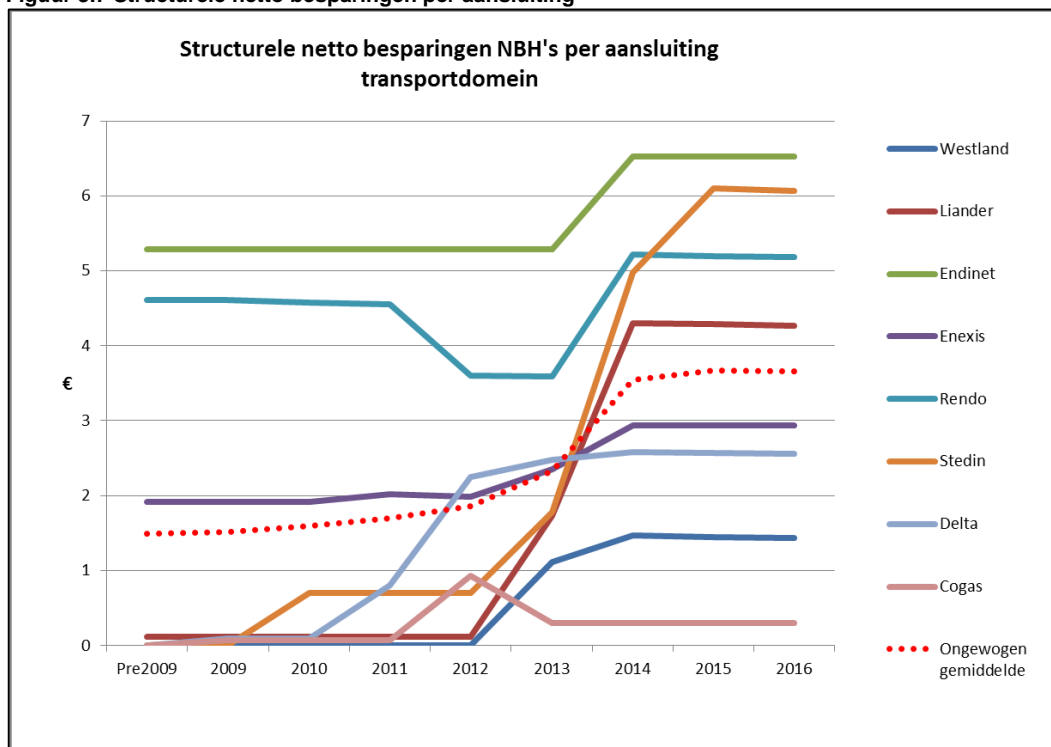
echter verschillend. Cogas realiseert de besparingen ten opzichte van Rendo eerder en de kosten later. Deze verschillen komen vooral tot stand door de timing van de overstap op nieuwe systemen.

Figuur 3.6 Structurele netto besparingen kleinere netbeheerders

Delta realiseert een relatief grote toename in de besparingen in de periode 2010-2013. Dit is logisch gezien het feit dat Delta in deze periode een verschuiving van het netbeheerders- naar het vrijwillig leveranciersmodel. De andere kleine netbeheerders zaten grotendeels al op het vrijwillig leveranciersmodel en realiseren in deze periode dan ook geen grote toename in besparingen.

Figuur 3.7 Structurele netto besparingen per aansluiting

Om netbeheerders onderling te kunnen vergelijken zijn de gegevens van de structurele netto besparingen genormaliseerd op het aantal aansluitingen, zoals getoond in figuur 3.7. Hier wordt duidelijk dat de hoogste besparing gerealiseerd wordt door Endinet. Er is een behoorlijke variatie in de mate van besparing. Dit is niet verwonderlijk aangezien elke netbeheerder een vrijwel uniek overgangstraject kent met betrekking tot splitsing van de moedermaatschappij, ontwikkelingen in het vrijwillig leveranciersmodel en het al dan niet uitbesteden van bepaalde diensten. Daarnaast dient er rekening gehouden te worden met het feit dat op basis van de gegevens niet te scheiden is in welke mate een besparing voortkomt uit efficiëntie omgang met de invoering van het nieuwe marktmodel dan wel dat er sprake is van voormalige inefficiëntie. Bovendien vallen investeringen van netbeheerders (bijvoorbeeld voor ICT) op verschillende momenten en kunnen deze investeringen verschillen in de mate waarin ze aansluiten op het nieuwe marktmodel. Om een goed beeld te krijgen van de relatieve efficiëntie van de netbeheerders dienen de absolute kostenniveaus en investeringsbeslissingen onderzocht te worden. Dit valt echter buiten de scope van het huidige onderzoek.

Tabel 3.2 Besparing per aansluiting transportdomein

Transportdomein	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Besparing per aansluiting (€)	0,85	0,85	1,03	1,08	1,11	2,06	4,04	4,33	4,31

Tabel 3.2 toont de totale besparingen per enkele aansluiting (E of G). Dit komt overeen met een gewogen gemiddelde. Het gemiddelde in figuur 3.7 daarentegen is een ongewogen gemiddelde van de individuele besparingen per aansluiting van de netbeheerders. De besparingen per aansluiting dalen in 2016 licht ten opzichte van 2015 doordat de besparingen constant blijven maar

het totaal aantal aansluitingen naar verwachting toeneemt.⁵ In principe kan een stijging in het aantal aansluitingen ook leiden tot extra besparingen ten opzichte van het hanteren van het 'oude' marktmodel. Ontwikkelingen die zouden plaatsvinden als het nieuwe marktmodel niet zou worden ingevoerd zijn echter lastig in te schatten. Daarom is hier geen correctie op toegepast. Bovendien is de daling zeer gering (minder dan een half procent).

3.3.2 Netto besparingen netbeheerders meetdomein

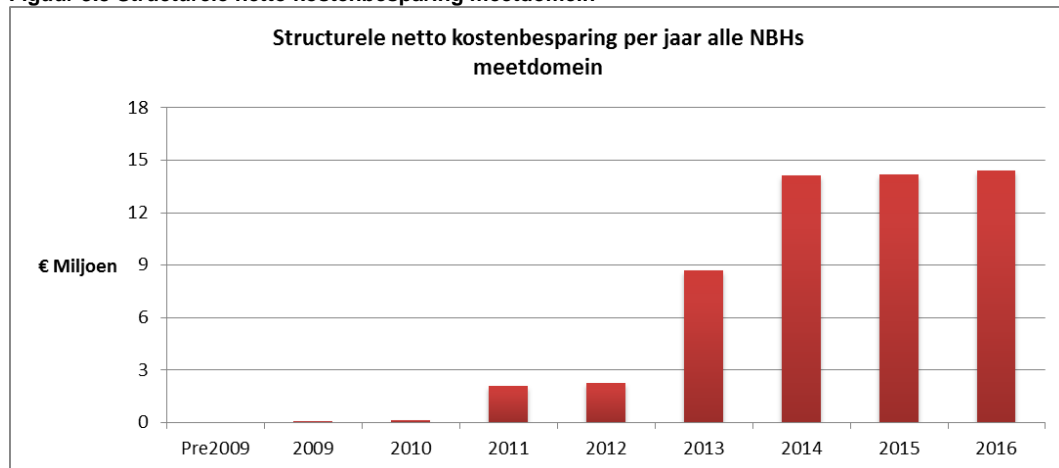
In tabel 3.3 presenteren we de structurele besparingen in het meetdomein. Onder het meetdomein vallen onder andere de collectie, distributie en validatie van (meet)data. We geven hierbij expliciet aan dat deze activiteiten betrekking hebben op het collecteren en administratief verwerken van de data en geen betrekking hebben op het installeren van slimme meters en het beheer van zowel slimme als niet-slimme meters. Ten opzichte van het transportdomein blijven de besparingen toenemen. Dit heeft te maken met de uitrol van slimme meters waardoor er extra besparingen op data worden gerealiseerd.

Tabel 3.3 Netto structurele besparing Meetdomein (x €1.000)

Meetdomein	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto structurele besparing	0	5	105	2.095	2.254	8.695	14.104	14.167	14.391

Voor de duidelijkheid toont figuur 3.8 de ontwikkeling van de kostenbesparing in grafiekvorm.

Figuur 3.8 Structurele netto kostenbesparing meetdomein

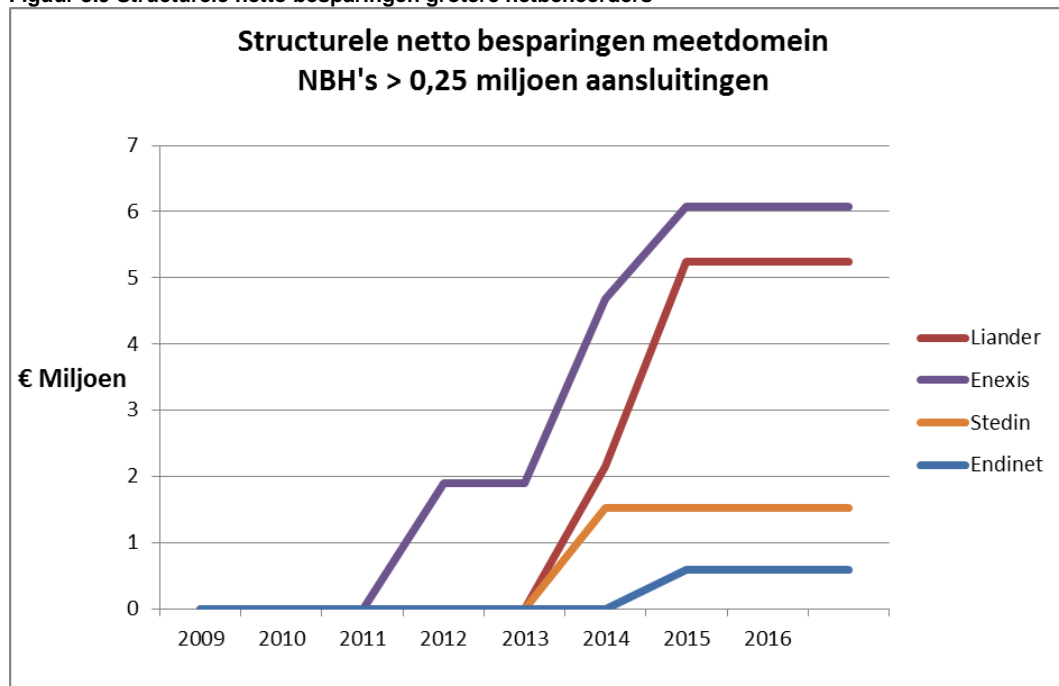
De besparingen die bij de netbeheerders behaald kunnen worden door de veranderingen in activiteiten kunnen leiden tot extra kosten bij de leveranciers (zie 3.4). Deze activiteiten verschuiven immers van de netbeheerders naar de leveranciers. Hierbij merken we op dat een centraal meetregister in Nederland, naar analogie met het in 2012 gerealiseerde centraal aansluitregister, nog wel tot kostenbesparingen kan leiden wegens schaalvoordelen in de operationele uitvoering.

Figuur 3.9 toont de ontwikkeling van de structurele netto kostenbesparing in het meetdomein bij de grotere netbeheerders. Bij Enexis wordt de grootste absolute kostenbesparing behaald. Enexis realiseerde echter wel een relatief lage besparing in het transportdomein, ten opzichte van Liander

⁵Deze verwachtingen zijn gebaseerd op verwachtingen uitgesproken door de netbeheerders.

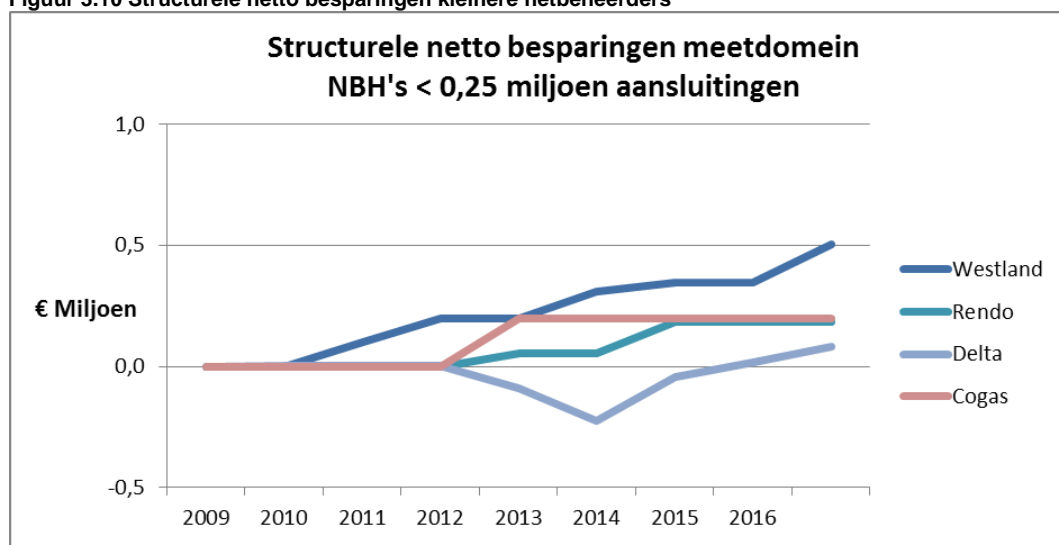
en Stedin. Dit komt deels doordat de splitsing van besparingen volgens de kruisjeslijst niet altijd mogelijk is. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan in de mate waarin deze besparingen verdeeld zijn over de verschillende domeinen. De totale besparingen van de grote netbeheerders voor het meetdomein plus het transportdomein liggen daarom dicht bij elkaar.

Figuur 3.9 Structurele netto besparingen grotere netbeheerders

In figuur 3.10 tonen we de structurele netto besparing bij de kleinere netbeheerders voor het meetdomein. Zoals verwacht lopen ook hier de besparingen op na de implementatie van het verplichte leveranciersmodel wegens de verschuiving van de (meet)data activiteiten naar de leverancier. Bij Delta is er sprake van een toename in de structurele kosten in het meetdomein, die na de implementatie van het verplichte leveranciersmodel, ombuigen naar extra structurele besparingen door een verwacht leereffect.

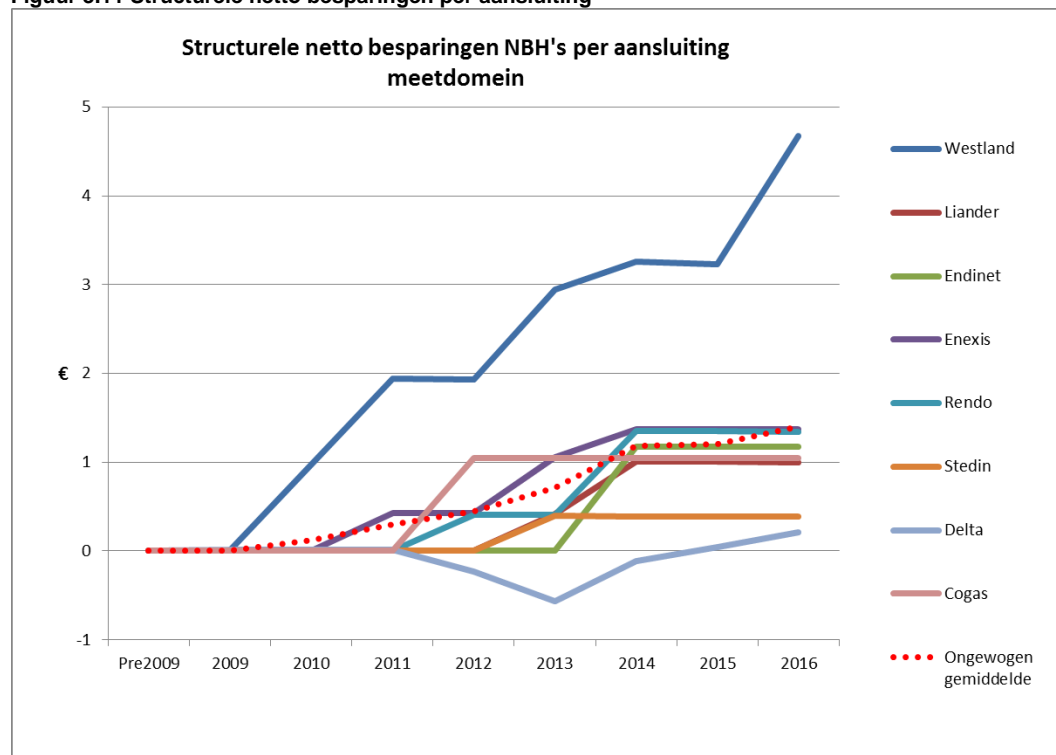
Figuur 3.10 Structurele netto besparingen kleinere netbeheerders

Tenslotte toont figuur 3.11 de structurele netto besparingen per aansluiting in het meetdomein. Westland realiseert de hoogste besparing in het beheer van data. Tijdens het interview heeft Westland aangegeven dat zij momenteel de IT met betrekking tot (meet)data uitbesteedt. Westland heeft plannen om dit zelf te gaan doen omdat men van mening is dat dit efficiënter en daarmee goedkoper kan.⁶ Dit is een mogelijke verklaring voor de relatief hoge structurele besparing zoals geprojecteerd voor 2015 en 2016.

We merken hierbij nogmaals op dat kosten van de plaatsing en het fysieke beheer van slimme en niet-slimme meters niet is opgenomen in deze cijfers.

Figuur 3.11 Structurele netto besparingen per aansluiting

Tabel 3.4 toont de totale besparingen per aansluiting. Dit komt overeen met een gewogen gemiddelde. Het gemiddelde in figuur 3.11 daarentegen is een ongewogen gemiddelde van de individuele besparingen per aansluiting van de netbeheerders.

Tabel 3.4 Besparing per aansluiting Meetdomein (€)

Meetdomein	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Besparing per aansluiting	0,00	0,00	0,01	0,14	0,15	0,59	0,95	0,95	0,96

3.3.3 Incidentele kosten netbeheerders

Door de overgangperiode bij de invoering van het verplicht leveranciersmodel maken de netbeheerders ook kosten die tijdelijk en daardoor incidenteel van aard zijn. Uit de interviews bleek dat netbeheerders deels een dubbele bezetting voeren qua personeel in deze periode om parallelle

⁶ Ondanks de invoering van het verplicht leveranciersmodel bestaat er bij netbeheerders toch nog de behoefte aan deze gegevens. In hoofdstuk 4 komen we hier op terug.

systemen draaiende te kunnen houden. Daarnaast wordt personeel langer aangehouden om eventuele problemen bij de transitie op te kunnen vangen. Enkele netbeheerders gaven ook aan dat zij op de korte termijn meer vragen en klachten van consumenten verwachten, waardoor er extra capaciteit in het service centrum nodig is. Andere incidentele kosten hebben voornamelijk betrekking op kosten die worden gemaakt voor aanschaf/ontwerp van nieuwe IT systemen. Tot slot maken de netbeheerders ook incidentele kosten voor het afvloeien van personeel. Tabel 3.5 geeft een overzicht van de totale incidentele kosten van de netbeheerders voor het transportdomein en het meetdomein. De kosten met betrekking tot investeringen zijn goed te verifiëren. De onzekerheid over de incidentele kosten zit daarom vooral in de inschatting van personeelskosten. In het geval dat de netbeheerders toch minder personeel nodig hebben in de overgangperiode dan vallen er extra besparingen te realiseren en daarmee een verlaging van de incidentele kosten. Het onverwachts afvloeien van extra personeel brengt echter wel weer extra kosten met zich mee, waardoor wij inschatten dat het totale effect op de incidentele kosten beperkt zal zijn.

Tabel 3.5 Incidentele kosten, transport- en meetdomein (x €1.000)

Incidentele kosten	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Transportdomein	1.029	396	397	124	152	172	170	169	219 ¹
Meetdomein	0	0	0	8.320	17.549	15.589	809	809	979 ²
Totaal:	1.029	396	397	8.444	17.701	15.760	978	978	1.197

1: Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016 = 169 en 2017 = 50.

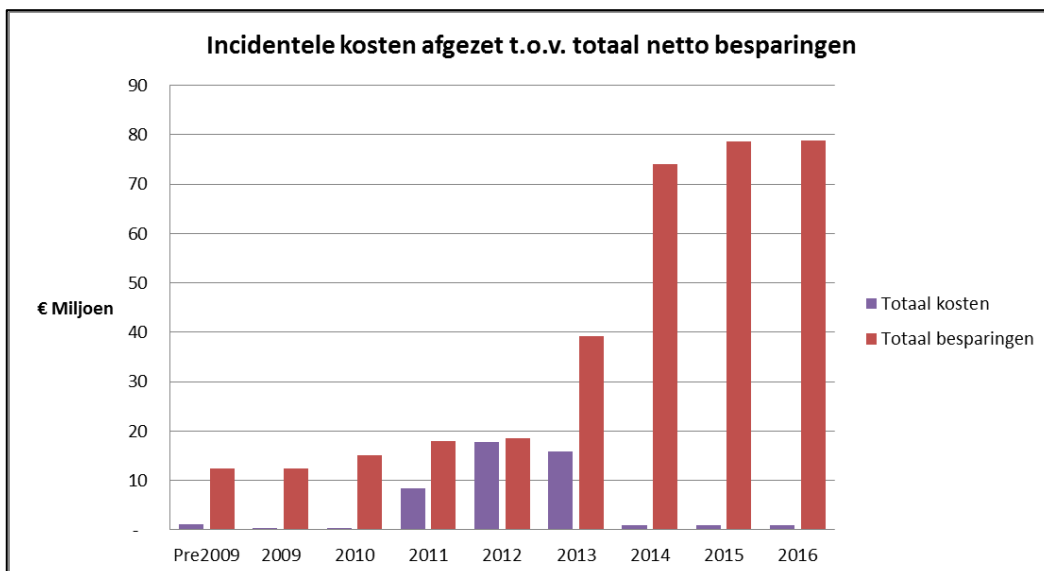
2: Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016 = 689 en 2017 = 290.

Indien de incidentele kosten investeringen betreffen worden zij afgeschreven over een periode van 5 jaar. Dit verklaart waarom er na 2013 nog steeds incidentele kosten worden vermeld. Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Aangezien het onderzoek zich richt op de periode 2009 t/m 2016 hebben we deze kosten verwerkt in de kosten voor de 2016 (in totaal betreft dit 340.000 Euro). Zoals te verwachten vallen de meeste kosten in de periode 2011-2013. Enkele netbeheerders lopen vooruit in hun investeringen, waardoor er al aanzienlijke kosten in 2011 gemaakt worden. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat de personeelskosten vooral in 2012 en 2013 vallen.⁷ Het merendeel van de kosten valt in het meetdomein. Dit komt doordat de meeste kosten zitten in de aanschaf/ontwerp van nieuwe IT systemen, die benodigd zijn voor activiteiten in het meetdomein.

In figuur 3.12 worden de incidentele kosten afgezet tegen de totale besparingen voor alle netbeheerders samen. Zoals eerder aangegeven kan uitstel van de invoering van het verplichte leveranciersmodel leiden tot hogere kosten wegens het simultaan operationeel houden van IT systemen. Deze kosten zijn incidenteel waardoor de totale besparingen lager uit kunnen vallen. Tevens zullen de maatschappelijke voordelen dan ook lager uit kunnen vallen aangezien de transporttarieven afgeleid worden van de totale besparingen.

Figuur 3.12 Incidentele kosten en besparingen, totaal

⁷ De kosten vallen ook in 2012, omdat er in dit jaar voorzieningen voor afvloeiing van personeel in 2013 werden getroffen.

Ondanks de incidentele kosten is er elk jaar sprake van een positief saldo qua besparingen.

3.4 Resultaten leveranciers

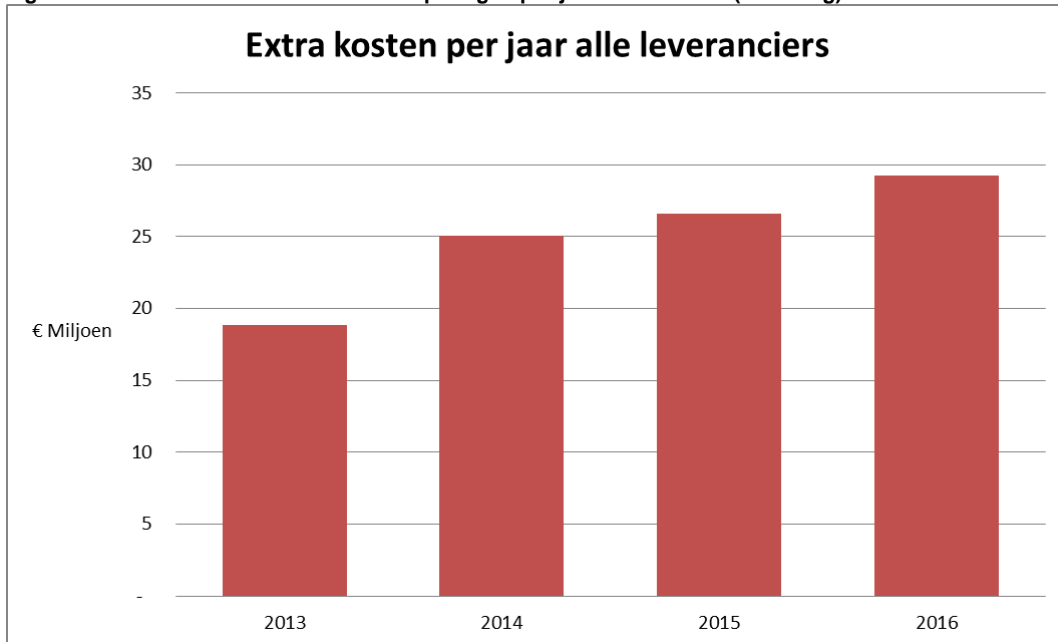
Om een beeld te krijgen van de kosten en besparingen die bij de leveranciers optreden door invoering van het nieuwe marktmodel, is aan hen gevraagd de verwachte veranderingen op te geven voor de jaren 2013 t/m 2016 (zie Bijlage 3 voor meer detail over de onderzoeksmethode). De leveranciers hebben niet allemaal op voldoende gedetailleerd niveau data kunnen aanleveren. De achtergrond hiervan is niet altijd duidelijk. Wij verwachten dat de relatief grote veranderingen die sinds 2008 bij leveranciers zijn opgetreden de toerekening aan de elementen van het nieuwe marktmodel lastig maakt. Bovendien moet bedacht worden dat deze elementen ook niet altijd in de boekhouding van de bedrijven zijn terug te vinden en dus altijd geschat moeten worden als onderdeel van de reguliere organisatie- en IT-kosten. Anderzijds mag uit het feit dat leveranciers slechts beperkt in staat bleken deze informatie op te leveren ook afgeleid worden dat de kosteneffecten kennelijk niet zodanig zijn dat de leveranciers die geen informatie hebben opgeleverd deze onder de aandacht van de Energiekamer hebben willen brengen.

De aangeleverde data is onderling vergeleken en, onder andere, aan de hand van deze vergelijking is er gevraagd om verificatie en duiding van bepaalde gegevens. Uit de analyse van de gegevens komt naar voren dat één leverancier qua bedragen veel verschilt van de andere leveranciers, die onderling overigens wel relatief consistent zijn. Deze leverancier is buiten de analyse in de hoofdttekst gehouden, in bijlage 3 is er wel een bandbreedte gegeven bij de resultaten, waarin rekening wordt gehouden met deze leverancier. In totaal is er door de benaderde leveranciers in het onderzoek voor een kleine 5 miljoen (E of G) aansluitingen kleinverbruikers informatie over de veranderingen in leverancierskosten opgeleverd aan Ecorys. Deze bijna 5 miljoen aansluitingen zijn verspreid over een aantal grote en kleine leveranciers. Dit betreft ongeveer een derde van het totaal aantal aansluitingen. Om de resultaten van de leveranciers met de netbeheerders te vergelijken zijn de cijfers doorgetrokken naar het totaal aantal aansluitingen (kosten per aansluiting maal totaal aantal aansluitingen E en G).

Figuur 3.13 toont de ontwikkeling van de toename in de structurele kosten van alle leveranciers samen in de periode 2013 t/m 2016. De kosten van de leveranciers nemen per jaar enigszins toe

en zit voornamelijk in de posten: datacollectie, validatie en terugkoppeling aan de netbeheerder, incasso en afsluiten⁸, tweemaandelijks terugkoppeling naar de klanten en verantwoordelijkheden tot ATO. Het betreft hier de netto kostenverandering voor kleinverbruik. De besparingen zijn in mindering gebracht op de kosten.

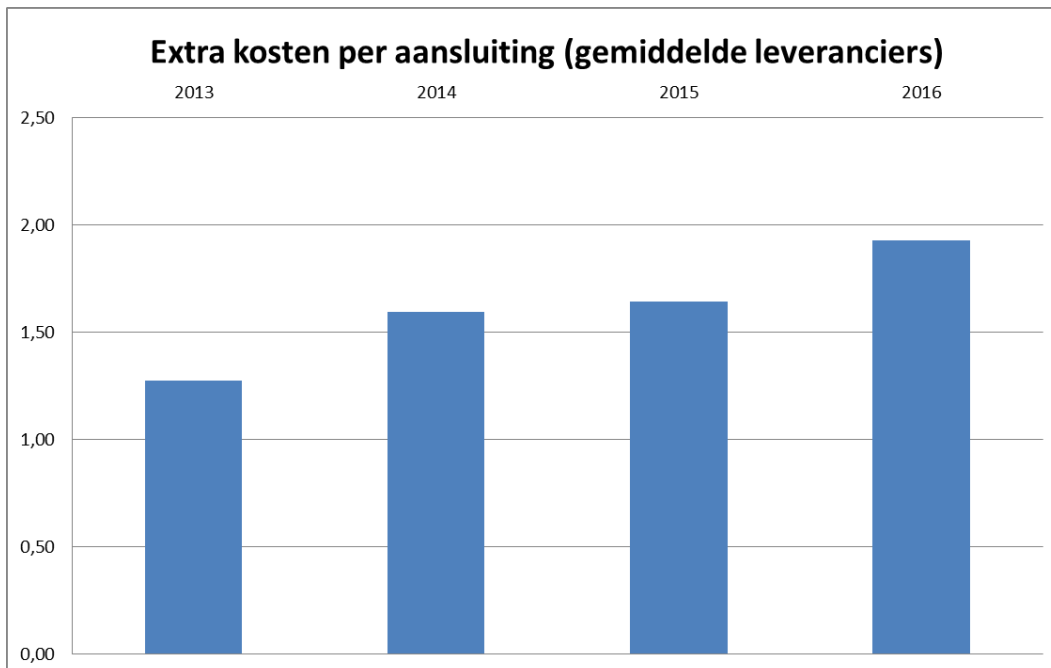
Figuur 3.13 Structurele kosten minus besparingen per jaar leveranciers (schatting)

De leveranciers hebben met betrekking tot het *vrijwillig* leveranciersmodel niet gedetailleerd genoeg data kunnen aanleveren. Daardoor kunnen er geen zinvolle uitspraken gedaan worden over het effect van het gebruik van het *vrijwillig* leveranciersmodel bij de leveranciers. Ook is er onvoldoende data beschikbaar om een schatting te maken van de mogelijke incidentele kosten die ontstaan door invoering van het nieuwe marktmodel. Wij verwachten vooral incidentele kosten in het aanpassen van IT systemen voor leveranciers die het netbeheerdersmodel hanteren. Daarnaast kunnen er eenmalige kosten ontstaan bij de service centers voor bijvoorbeeld training van het personeel met betrekking tot uitbreiding van de verantwoordelijkheden van de leveranciers qua service aan de consument. De structurele kosten per aansluiting zijn in figuur 3.14 weergegeven.

Figuur 3.14 Kosten per aansluiting leveranciers in €(schatting)

⁸ Dit geldt voor de administratieve afhandeling van het afsluiten en betreft niet de kosten voor het fysiek afsluiten.

Ter vergelijking; de netto besparingen voor de netbeheerders (transport- plus meet-domein) liggen in dezelfde periode tussen de 2,65 en 5,28 Euro per aansluiting (zie bijlage 2).

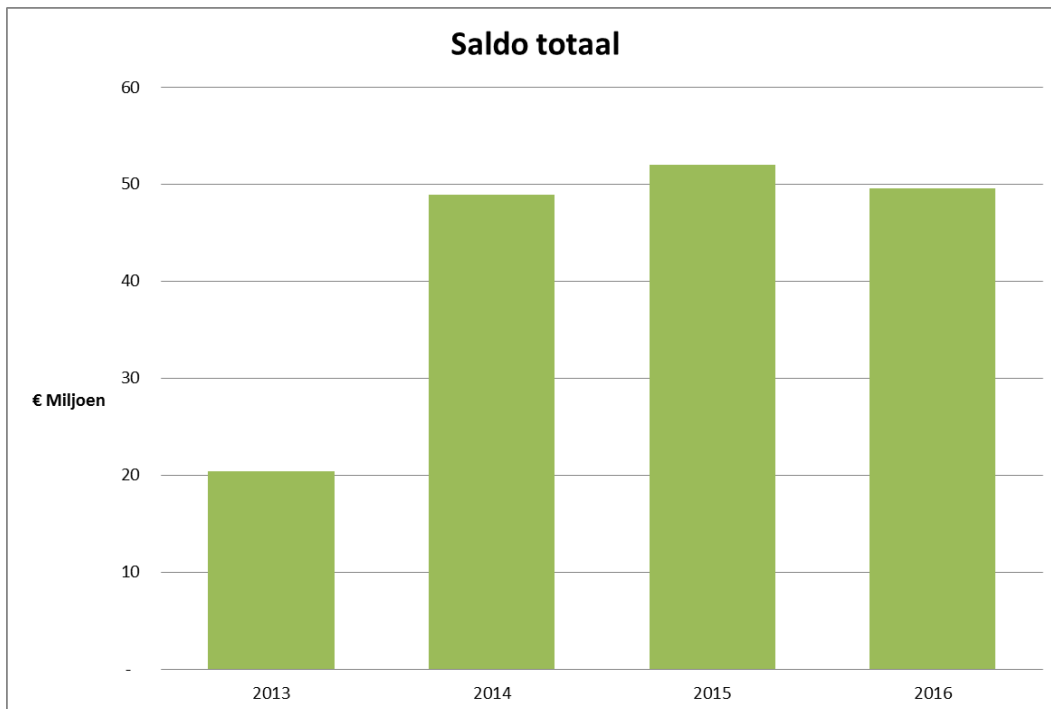
Besparingen bij leveranciers

Door de invoering van het nieuwe marktmodel verschuiven er taken en verantwoordelijkheden naar de leveranciers. Het is dan te verwachten dat de leveranciers per saldo hogere kosten zullen maken. Tijdens de interviews met de leveranciers is ook gevraagd naar toekomstige besparingen die kunnen optreden door invoering van het vrijwillig leveranciersmodel, waaruit bleek dat deze vooral bij gebruik van de slimme meters kunnen worden gerealiseerd. De kosten van de slimme meters komen namelijk vooral bij de netbeheerders te liggen. Door de vertraging in de uitrol van de slimme meters en de bijbehorende onzekerheid komen deze besparingen maar in beperkte mate tot uiting in de huidige inschatting.

3.5 Saldo van besparingen netbeheerders en leveranciers

De netto structurele besparing van de netbeheerders wordt in 2016 geschat op een kleine 80 miljoen voor het transportdomein en meetdomein gecombineerd. Deze totale netto structurele besparing treedt pas in 2016 op, omdat er tot dat jaar nog afschrijvingen van investeringen met betrekking tot het nieuwe marktmodel plaatsvinden. We merken hierbij op dat er nog afschrijvingen plaatsvinden in 2017, die we verwerkt hebben in de cijfers van 2016. Dit betreft een aanpassing van 340.000 Euro. Aan de andere kant verwachten de leveranciers extra kosten te moeten maken door invoering van het nieuwe marktmodel. Daarmee is de facto sprake van een verschuiving van kostenposten (conform de kruisjeslijst).

Figuur 3.15 Saldo totale besparingen

In figuur 3.15 is het saldo van de besparing van de netbeheerders en de leveranciers (schatting) weergegeven. Het betreft hier de netto structurele besparingen in de sector. Dit resulteert dan in een verwachte structurele besparing van 49,5 miljoen Euro per jaar vanaf 2016.

Ten tweede is gekeken naar de verschillen in besparingen en kosten op categorie basis (kruisjeslijst). De aangeleverde data van de leveranciers is geaggregeerd en doorgetrokken door de kosten per aansluitingen te vermenigvuldigen met het totaal aantal aansluitingen kleinverbruik. Het resultaat hiervan is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 3.7 Saldo per categorie (x €1000)

Saldo per categorie (in 2016)	Netbeheerders	Leveranciers	Saldo
1: Meterstanden	14.391	-8.372	6.019
2: Tarieven netwerk	4.696	0	4.696
3: Facturering, inning en afdracht	55.334	-16.694	38.640
4: Leveranciersmodel als servicemodel	4.378	-4.186	192
Totaal:	78.800	-29.252	49.548

Er wordt per saldo een kleine besparing gerealiseerd in de categorie meterstanden. Deze besparing is deels te verklaren door de uitrol van slimme meters waardoor de sector besparingen kan realiseren in de categorie 'meterstanden'. De besparing in de categorie 'tarieven netwerk' volgen vooral uit de invoering van het capaciteitstarief. Aangezien dit leidt tot een vereenvoudiging bij de netbeheerders (en derhalve een besparing) is het logisch dat er geen kosten door de leveranciers gemaakt worden in deze categorie.

De grootste besparing wordt per saldo gerealiseerd in de post 'Facturering, inning en afdracht'. Dit is in de lijn der verwachtingen aangezien het nieuwe marktmodel mede wordt ingevoerd om het facturatieproces te vereenvoudigen. De leveranciers nemen hier taken en verantwoordelijkheden

over van de netbeheerders, maar per saldo functioneert de sector hier efficiënter. In de categorie: 'Leveranciersmodel als servicemodel' is er vooral sprake van een verschuiving van taken en verantwoordelijkheden, waardoor er in deze categorie ook geen hoge besparingen verwacht kunnen worden.

3.6 Conclusie

De resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op een combinatie van opgaven van de marktpartijen en onze interpretatie. Alle netbeheerders hebben informatie opgeleverd. De informatie van de leveranciers dekt een derde van alle aansluitingen. Aangezien het om zowel grote als kleine, oude en nieuwe leveranciers gaat vormt dit naar onze mening een redelijk representatief resultaat voor de verwachte kosteneffecten bij de leveranciers. Wel moet bedacht worden dat het hier zowel bij de netbeheerders als bij de leveranciers gaat om *verwachtingen* ten aanzien van kostenniveaus in de komende jaren. Deze kosten zijn daarom op dit moment niet volledig te valideren. Een boekhouding kijkt immers terug, niet vooruit. Deze kostenniveaus zijn echter in belangrijke mate gekoppeld aan de invoering van IT-systemen, kosten van EDSN voor de ondersteuning van marktprocessen en (in enkele gevallen) het wegvallen van kosten van SLAs met dienstverleners. Daarmee ligt er een vrij harde basis onder de kosteneffecten die optreden.

De onzekerheid zit vooral in het aantal medewerkers dat in de toekomst nodig zal zijn om deze marktprocessen uit te voeren. Medewerkers zijn in belangrijke mate nodig om fouten te herstellen en klantvragen te beantwoorden.

Hoe beter de processen lopen, hoe meer deze geautomatiseerd zullen worden verwerkt, hoe minder klantvragen er zullen optreden en hoe minder fouten hersteld zullen moeten worden.

De ervaringen met stelselwijzigingen in de energiesector is dat dergelijke wijzigingen in de eerste jaren met bepaalde leereffecten gepaard gaan. Dit zien we in het kostenpatroon terug, waar voor de totale sector uiteindelijk in 2016 de maximale en vanaf dan jaarlijks terugkerende besparingen verwacht worden.

De onderlinge consistentie in de cijfers per marktpartij geeft verder vertrouwen dat alle marktpartijen realistische schattingen hebben afgegeven.⁹ Verschillen tussen partijen zijn in belangrijke mate verklaarbaar uit invoeringskeuzen die partijen gemaakt hebben. Hier zien wij dat bedrijven die vroeg begonnen zijn hun administratieve processen te splitsen en aan te passen eerder besparingen realiseren dan partijen die hiermee gewacht hebben tot de invoering van het nieuwe marktmodel.

⁹ Alleen de gegevens van één van de leveranciers vallen buiten deze consistentie.

4 Analyse en duiding van de resultaten

Dit hoofdstuk maakt een vergelijking tussen de bevindingen uit het 2008 UCPartners-onderzoek en de resultaten uit het huidige onderzoek. Ook formuleren we een verdere grondslag voor de conclusies in hoofdstuk 5 door een duiding van de ervaringen uit zowel kwantitatieve analyse alsook de interviews. Daarnaast wordt vanuit het fenomeen duo-netbeheer gekeken naar de besparingen en wordt dit toegelicht vanuit de bevindingen van de commissie Kist aangaande verdere consolidatie van regionale netbeheerders. Tevens wordt de ontwikkeling van de plaatsing van slimme meters geanalyseerd. Tenslotte duiden we de plausibiliteit van optredende effecten.

4.1 Ontwikkelingen sinds 2008

De energiemarkt in Nederland in 2008 bestond uit nieuwkomer-leveranciers en traditionele energiebedrijven, waar bij de traditionele energiebedrijven de netbeheerder en leverancier verticaal geïntegreerd waren. Per 1-7-2008 is de wet onafhankelijk netbeheer van kracht waarin de splitsing van de activiteiten van de netbeheerder en de leverancier (en producent) zijn vastgelegd en waarvan de implementatieperiode eindigde op 3-3-2011. De definitieve invoering van de splitsing is onderhevig aan een uitspraak van het Hof van Justitie in Luxemburg. Deze uitspraak wordt in de loop van 2014 verwacht.

Het capaciteitstarief is ingevoerd per 1-1-2009. De invoering van het verplichte leveranciersmodel was gepland voor 1-4-2013. Ten tijde van het schrijven van dit rapport is duidelijk geworden dat deze invoering is uitgesteld tot 1-8-2013. Dit uitstel is echter niet meegenomen bij het vaststellen van de cijfers gepresenteerd in het rapport. De installatie van de slimme meter bij alle kleinverbruikers in Nederland was aanvankelijk gepland voor 2009-2014. Wegens aanpassingen in wetgeving met betrekking tot vrijwillige plaatsing en privacy issues is dit uitrolproces vertraagd. De installatie van slimme meters zal nu in twee fasen plaatsvinden: de kleinschalige uitrol in 2012-2013 en de grootschalige uitrol in 2014-2020. Eind 2013 zullen de ervaringen van de kleinschalige uitrol meegenomen worden in de uitvoering van de grootschalige uitrol ("Monitoring programma Kleinschalige uitrol slimme meter, informatiebijeenkomst 27 maart 2012" en "Ministerie van Economische Zaken en Monitoringrapportage Kleinschalige Aanbieding Slimme Meter, NMa, 2012").

In 2008 kende Nederland 38 vergunning-houdende leveranciers en 14 netbeheerders ("Energie in Nederland 2009, EnergieNed/Netbeheer Nederland, 2009"). In 2013 is de Nederlandse energiesector aanzienlijk veranderd. Door fusies en overnames is het aantal netbeheerders verminderd naar 8, het aantal leveranciers is afgenomen naar 33 ("Energie Trends 2012, ECN, Energie Nederland, Netbeheer Nederland, 2012"). Gemiddeld wisselen 10% van de kleinverbruikers jaarlijks van leverancier ("Energie Trends 2012, ECN, Energie Nederland, Netbeheer Nederland, 2012").

4.2 Uitgangspunten verwachtingen rapport UCPartners 2008

Het rapport ("Het capaciteitstarief, UCPartners, 2008") van 2008 analyseerde de destijds te verwachten effecten van de voorgenomen veranderingen in de afrekensystematiek met betrekking

tot de kosten van netbeheer voor kleinverbruikers van gas en elektriciteit. De oorzaak van deze veranderingen wordt gevonden in aanpassingen aan de inrichting van de energiesector; het invoeren van het zogeheten nieuwe marktmodel.

Het UCPartners-rapport onderzoekt vier scenario's. Van deze scenario's is het tweede scenario, de invoering van het capaciteitstarief naast de invoering van het verplichte leveranciersmodel, van belang voor het huidige onderzoek. Dit scenario zal dan ook als uitgangspunt dienen voor de vergelijking die gemaakt wordt tussen de verwachte besparingen zoals geprojecteerd in 2008 en de besparingen die in deze studie zijn vastgesteld.

Daarnaast hebben er ontwikkelingen plaatsgevonden (zie paragraaf 4.1) die niet in lijn zijn met de aannames van het rapport in 2008. We zullen in het kort de belangrijkste verschillen ten opzichte van de huidige situatie beschrijven.

Ten eerste waren in 2008 energiebedrijven met niet volledig gesplitste bedrijfsfuncties voor levering en netbeheer het uitgangspunt. Het belangrijkste voordeel hiervan was dat de klantadministratie in deze bedrijven in 1 automatiseringssysteem gevoerd kan worden (aannee 2008). Door volledige splitsing wordt dit in de praktijk echter op termijn onmogelijk, al hebben Nuon/Liander en Eneco/Stedin deze symbiose tot op de dag van vandaag (april 2013) in stand gehouden. Een mogelijke implicatie is dat besparingen die reeds zijn opgetreden, bijvoorbeeld als gevolg van de invoering van het capaciteitstarief, de afgelopen jaren door de leverancierstak geïncasseerd zijn, en niet zichtbaar zijn in de besparingen van de netbeheerder. Bij, onder andere, Liander/Nuon is dit effect duidelijk te zien.

Een tweede belangrijk verschil tussen 2008 en 2013 is het tijdstip waarop de wijzigingen zijn opgetreden of nog zullen optreden. In 2008 ging men uit van de periode 2009-2014 voor de volledige invoering van de drie componenten van het nieuwe marktmodel (CapTar, leveranciersmodel, slimme meter). Thans (2013) is alleen het capaciteitstarief gerealiseerd. Het leveranciersmodel wordt op zijn vroegst in de loop van 2013 ingevoerd. De slimme meter is tot op heden nog in het geheel niet geïmplementeerd. Een groot deel van de slimme meters worden nog 'dom' uitgelezen (dat wil zeggen: op dezelfde wijze als de oude meters). Dit betreft enkele honderdduizenden digitale meters die onderdeel uitmaken van een proef. Pas in de loop van 2014 wordt verwacht dat de netbeheerders in staat zullen zijn deze groep meters op afstand uit te lezen. Het volledige proces van invoering van de slimme meter loopt vervolgens door tot na 2020.

Een derde verschil tussen 2008 en 2013 is de rol van de netbeheerder in het proces van de datacollectie. In 2008 ging men ervan uit dat de netbeheerder hier in het geheel geen rol meer zou spelen. Het capaciteitstarief dekte de inkomsten van de netbeheerder immers volledig af. Inmiddels is dit inzicht gewijzigd en wordt de netbeheerder gezien als een instantie die in gevallen van twijfel of dispuut nader onderzoek naar de correctheid van (meet)data moet kunnen uitvoeren. De netbeheerder is immers verantwoordelijk voor de juiste werking van de meetapparatuur, terwijl het inmiddels duidelijk is dat ook 'slimme meters' in een niet te verwaarlozen aantal gevallen onjuiste of in het geheel geen data zullen opleveren. Ook heeft de netbeheerder vanuit zijn taak als regionale 'balanshandhaver' met de komst van decentrale opwekinstallaties (zon, wind, micro-wkk) en nieuwe grootverbruikers als elektrische vervoer en warmtepompen weer meer behoefte gekregen aan frequent beschikbare meetdata om correcte vraag/aanbodvoorspellingen te kunnen doen. Ondanks dat de leveranciers de officiële verantwoordelijkheid gaan dragen voor de datacollectie blijven de netbeheerders (voorlopig) in de praktijk nog wel een rol te spelen in dit proces.

4.3 Cijfers 2008 t.o.v. analyse 2013: duiding van de verschillen

De geprojecteerde kostenbesparing als resultaat van de gecombineerde invoering van het capaciteitstarief en het leveranciersmodel is in het UCPartners-rapport geschat op €63 miljoen met een bandbreedte van 10%. Deze besparingen zijn gebaseerd op de op dat moment vigerende marktinzichting waarin de netbeheerder en de leverancier nog verticaal geïntegreerd waren in het energiebedrijf. Om deze reden was het destijds niet mogelijk om de besparingen expliciet toe te kennen aan de netbeheerder dan wel de leverancier, zoals in dit rapport gedaan is. Op het moment van schrijven van dit rapport heeft de splitsing van transport en levering/productie in de Nederlandse energiesector zich vrijwel geheel voltrokken. Er zijn nog energiebedrijven die verticaal geïntegreerd zijn in afwachting van uitspraken hieromtrent van het Hof van Justitie in Luxemburg. We gaan bij onze analyse echter uit van een geheel gesplitste energiesector.

Om de resultaten van het huidige onderzoek te kunnen vergelijken met het UCPartners rapport kijken we naar de *uiteindelijke* structurele besparingen op sectorniveau. De cijfers in het UCPartners rapport (tweede scenario) gaan uit van de besparingen op de lange termijn, van het gecombineerd invoeren van het verplichte leveranciersmodel en het capaciteitstarief. Door onder andere incidentele kosten en leereffecten verwachten wij dat de besparingen pas volledig worden gerealiseerd vanaf 2016. Door 2016 als uitgangspunt te nemen voor de vergelijking, wordt er daarom een vergelijking gemaakt waarin overgangseffecten, volgend uit invoering van het nieuwe marktmodel, niet langer een rol spelen. We merken hierbij op dat in het UCPartners rapport niet is vermeld op welke termijn, naar verwachting, de besparingen volledig gerealiseerd zouden worden. Bovendien is er in rapport van 2008 geen onderscheid gemaakt tussen het meetdomein en het transportdomein. Daarom betreffen de cijfers in tabel 4.1 het totaal van beide domeinen. Tot slot is er in het 2008 onderzoek uitgegaan van het aantal elektriciteitsaansluitingen bij de bepaling van het aantal klanten. De grondslag hiervoor is het feit dat vrijwel iedereen een elektriciteitsaansluiting heeft en het merendeel een gasaansluiting bezit.

Tabel 4.1 Uiteindelijke structurele besparingen per jaar (sectorniveau)

	Ondergrens	Gemiddeld	Bovengrens
UCPartners rapport € miljoen	57	63	69
Huidig onderzoek (2016) € miljoen	46	50	54
UCPartners rapport per klant/jaar €	7	8	9
Huidig onderzoek (2016) per klant/jaar €	6,14	6,64	7,14

De bandbreedte van 10% voor het UCP onderzoek was willekeurig gekozen. In het huidige onderzoek is de bandbreedte als volgt vastgesteld. De besparingen/kosten zijn op aansluiting basis berekend per netbeheerder/leverancier en daarnaast per categorie van de kruisjeslijst. Bij een hoge (lage) mate van onderlinge consistentie is er kleine (grote) bandbreedte gekozen per categorie. Vervolgens is er een gewogen gemiddelde berekend over de 4 categorieën op basis van hun relatieve aandeel in het totaal aan besparingen. De hieruit voortkomende bandbreedte is ongeveer 7,5%. Deze bandbreedte is lager dan de 10% van het UCPartners-rapport. Doordat het huidige onderzoek meer specifieke data heeft verzameld en bovendien deze uitgebreider heeft getoetst, is het mogelijk om deze lagere bandbreedte te gebruiken.

Uit tabel 4.1 volgt dat de verwachte besparingen uiteindelijk 13 miljoen Euro lager uit zullen vallen dan in 2008 verwacht werd. De verklaring hiervoor ligt in de ontwikkelingen sinds 2008 (zie

paragraaf 4.1), die niet in de aannames van het UCPartners-rapport (zie paragraaf 4.2) voorzien konden worden.

Een nadere analyse wijst uit dat er vooral op het capaciteitstarief minder bespaard wordt. Enerzijds is dit te wijten aan de ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden. In 2008 ging men ervan uit dat door de invoering van het capaciteitstarief de netbeheerder minder behoefte zou hebben aan (meet)data, aangezien deze data niet langer nodig zou zijn bij het vaststellen van de facturen. In de praktijk blijkt echter dat door andere ontwikkelingen deze behoefte toch blijft bestaan, waardoor er minder bespaard kan worden (zie einde paragraaf 4.2.).

Anderzijds is er ook in bepaalde mate sprake van een verschil in interpretatie. Zoals het UCPartners rapport in 2008 al benadrukte worden een groot deel van de besparingen gerealiseerd door een synergie tussen de verschillende onderdelen van het nieuwe marktmodel. Het is niet eenvoudig om deze synergievoordelen aan de individuele onderdelen toe te kennen. In 2008 was de uitgangssituatie dat het CapTar en het leveranciersmodel beide zouden worden ingevoerd. De synergievoordelen zijn daarom waarschijnlijk ook verdeeld over beide onderdelen. In de huidige situatie is het CapTar al ingevoerd en moet worden het (verplicht) leveranciersmodel nog worden ingevoerd. Door dit tijdsplan worden de synergievoordelen in het algemeen in hogere mate toegekend aan het laatste onderdeel: het leveranciersmodel. Dit verklaart waarom er vooral lagere besparingen bij het CapTar worden verwacht terwijl de totale besparingen minder ver uit elkaar liggen.

Ter verduidelijking van de verschillen in de resultaten en de onderliggende zaken presenteren we in tabel 4.2 een overzicht.

Tabel 4.2 Vergelijking UCPartners-rapport en huidig onderzoek

	UCPartners	Ecorys	Implicatie
Doel onderzoek	Inschatten gevolgen potentiële beleidswijziging(en).	Input voor maatstafregulering.	Behoeft aan specifiekere schattingen en validatie.
Focus	Inschatten besparingen (onderdelen) nieuw marktmodel.	Idem.	
Type Uitkomsten	Verwachting uiteindelijke besparingen.	Ook gerealiseerde besparingen en besparingen tijdens transitie periode (2009-2016).	
Aannames	Netbeheer en levering geïntegreerd.	Netbeheer en levering volledig gesplitst.	Splitsing van besparingen en kosten tussen netbeheerders en leveranciers.
	Invoering verplicht leveranciersmodel in combinatie met CapTar.	Invoering verplicht leveranciersmodel per 1 april 2013.	Besparingen worden relatief later gerealiseerd. Extra kosten overgangperiode (incidentele kosten).
	Uitrol slimme meters: 2009-2014.	Kleine uitrol: 2012-2013 Grote uitrol: 2014-2020.	Besparingen in 2016 vallen lager uit door vertraging invoeren slimme meters.
	Netbeheerder heeft minder behoefte frequente meetdata.	Door ontwikkelingen is de behoefte aan frequente meetdata nog aanwezig.	Besparingen vallen lager uit, vooral effect op CapTar.
Methodologie	Interviews geïntegreerde	Interviews netbeheerders en	Validatie gegevens.

	UCPartners	Ecorys	Implicatie
	energiebedrijven.	leveranciers. Daarnaast meerdere momenten van toetsing en verificatie van gegevens.	
	Data collectie op basis van verwachte veranderingen.	Data collectie op basis van 'kruisjeslijst'.	Meer gedetailleerde uitvraag en consistentere feedback door algemene bekendheid kruisjeslijst in de sector.
		Werkbijeenkoms stakeholders.	Validatie analyse.
		Analyse externe bronnen en bijvoorbeeld SLAs en DVOs.	Onderbouwing verkregen gegevens en uitgevoerde analyse.
Uitkomsten	Structurele besparing € 63 miljoen per jaar	Structurele besparing € 50 miljoen per jaar (vanaf 2016).	Oorzaak: Verschil in aannames/ontwikkelingen. Vooral lagere besparingen CapTar en slimme meters door behoefte frequente (meet)data netbeheerders en vertraging uitrol slimme meters.

Wanneer we de gemiddelde vertraging bij de invoering van het nieuwe marktmodel ten opzichte van de inzet van de sector in 2008 op ca. 5 jaar inschatten is hierdoor een maatschappelijk verlies geleden van ca. € 248 miljoen op kasbasis. Aangezien de vertraging in belangrijke mate door de splitsing van de energiebedrijven veroorzaakt is, kan dit verlies aan de debetzijde van het splitsingsdossier worden bijgeschreven.

In 2008 is de energiebedrijven gevraagd om per marktproces een kwalitatieve uitspraak te doen over de te verwachten effecten als gevolg van de invoering van het nieuwe marktmodel. In het kader van de mogelijke vergelijking met de onderzoeksresultaten uit 2008 is in dit onderzoek aan de netbeheerders en een aantal leveranciers in een gezamenlijke workshop gevraagd om voor scenario 2 opnieuw kwalitatieve uitspraken te doen voor de situatie zoals deze ontstaan is in 2013. Tabel 4.3 geeft het resultaat van deze workshop weer.

Tabel 4.3 Kwalitatieve effecten kostenimpact 2008-2013

Kostenimpact per proces		Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2008	Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2013	Toelichting
Verzamelen en bewerken meetdata	Netbeheer	lager	iets lager	
frequentie NBH: zeer hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal	aanzienlijk hoger	
Bepalen te factureren bedragen	Netbeheer	lager tot aanzienlijk lager	lager tot aanzienlijk lager	
frequentie NBH: zeer hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal tot hoger	aanzienlijk hoger	BTW bepaling, extra proces, verschilt per leverancier.

Kostenimpact per proces		Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2008	Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2013	Toelichting
Aanbieden factuur aan klant	Netbeheer	aanzienlijk lager	aanzienlijk lager	
frequentie NBH: zeer laag frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal tot hoger	neutraal/hoger	
Reguliere incasso	Netbeheer	lager tot aanzienlijk lager	lager	
frequentie NBH: zeer laag frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal tot hoger	hoger	
Incassoproblemen	Netbeheer	aanzienlijk lager	lager	Geen debiteuren meer van klanten, wel van leveranciers.
frequentie NBH: hoog frequentie LEV: laag	Leverancier	hoger tot aanzienlijk hoger	aanzienlijk hoger	Incassovergoeding valt weg.
Call center operatie	Netbeheer	lager tot aanzienlijk lager	lager/neutraal	
frequentie NBH: hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal tot hoger	hoger	
Switchen	Netbeheer	lager tot aanzienlijk lager	lager	
frequentie NBH: laag frequentie LEV: laag	Leverancier	neutraal	hoger	Transport overeenkomst.
Verhuizen/In-/Uithuizen	Netbeheer	lager tot aanzienlijk lager	lager	
frequentie NBH: laag frequentie LEV: laag	Leverancier	neutraal	hoger	
Einde levering	Netbeheer	lager	neutraal/hoger	Grotere leegstand, afsluiten duurt langer, netverlies.
frequentie NBH: zeer laag frequentie LEV: zeer laag	Leverancier	neutraal		
Opleveren periodieke standen	Netbeheer	neutraal tot hoger	neutraal/hoger	Meer perioden.
frequentie NBH: zeer hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal	hoger	
Opvragen verbruiken (niet bemeterd)	Netbeheer	neutraal	neutraal	
frequentie NBH: zeer laag frequentie LEV: zeer laag	Leverancier	neutraal	neutraal	
Aanbieden verbruiken tbv. Reconciliatie	Netbeheer	neutraal	neutraal	
frequentie NBH: zeer hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal	neutraal	
Bepalen en aanbieden SJV	Netbeheer	neutraal tot hoger	neutraal	

Kostenimpact per proces		Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2008	Scenario 2 verpl. lev.- model met CapTar 2013	Toelichting
frequentie NBH: zeer hoog frequentie LEV: zeer hoog	Leverancier	neutraal	neutraal	
Meterwisselingen	Netbeheer	neutraal	neutraal	
frequentie NBH: laag frequentie LEV: laag	Leverancier	neutraal	iets hoger	
Opvragen stamdata	Netbeheer	neutraal	neutraal	
frequentie NBH: laag frequentie LEV: laag	Leverancier	neutraal	neutraal	
Aanbieden 3jr opname meter	Netbeheer	neutraal	neutraal	
frequentie NBH: hoog frequentie LEV: hoog	Leverancier	neutraal	iets hoger	rekening houdend met periodieke standen.
Verwerken disputen tussen marktpartijen	Netbeheer	lager	neutraal/hoger	Netbeheerders nu in gesprek bij een dispuut, niet in 2007.
frequentie NBH: hoog frequentie LEV: laag	Leverancier	neutraal tot hoger	neutraal/hoger	Door slimme meters zou deze post lager kunnen uitvallen.

Hoe kunnen we deze verschillen interpreteren? We merken allereerst op dat de kostenimpact voornamelijk betrekking heeft op de meterstanden en dientengevolge grotendeels in het meetdomein vallen:

- Zoals verwacht zal bij de leveranciers de post **Bepalen van te factureren bedragen** tot hogere kosten leiden; de transportkosten moeten immers in de facturatie meegenomen worden (inclusief de BTW afdracht), die vervolgens aan de netbeheerders doorgegeven dienen te worden. De leverancier moet deze extra transactie uitvoeren 'om niet' zoals in de memorie van toelichting bij de wet expliciet vermeld staat. Dit zijn activiteiten die op wettelijke grondslag uitgevoerd moeten worden en waar geen vergoeding tegenover staat. Vaak mag de cash vertraagd worden doorgegeven hetgeen een compenserend rentevoordeel geeft;
- Met betrekking tot **Incassoproblemen** vindt er een verschuiving plaats voor zowel de netbeheerder als voor de leverancier. Voor de leverancier wordt het incassorisico hoger doordat wegens het verplichte leveranciersmodel de bedragen toenemen: het transporttarief komt er immers bij. Daarnaast valt de incassovergoeding weg voor de leveranciers. Voor de acht netbeheerders vermindert het incassorisico aanzienlijk: in plaats van circa 15 miljoen klanten zijn er nu 30 leveranciers die voor de transportinkomsten aanspreekbaar zijn. Anderzijds neemt het faillissementsrisico voor de netbeheerder wel aanzienlijk toe in termen van mogelijke gevolgschade, wat aanleiding geeft tot extra maatregelen in het debiteurenbeheer van de netbeheerders. Deze effecten hebben betrekking op de totale rekening;
- Het **Switchen** kan eventueel tot meer werk leiden voor de leverancier, zij hebben namelijk de keuze om de consument de transportovereenkomst te sturen. Deze service wordt overigens grotendeels door EDSN (Energy Data Service Nederland) ingevuld. Dit centrale orgaan administreert het switchverkeer waarbij gebruik gemaakt wordt van schaalvoordelen;

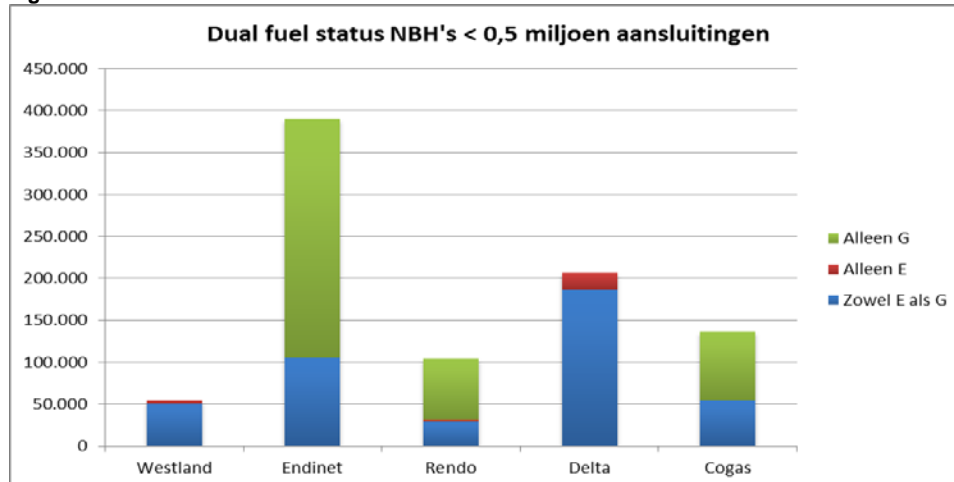
- Bij **Einde levering** moet de leverancier de netbeheerder verwittigen middels een gestandaardiseerd bericht. Overigens maakt deze berichtgeving ook deel uit van de service die EDSN aan zowel leveranciers als netbeheerders levert. Indien deze berichtgeving niet goed werkt is er een risico dat het afsluiten langer duurt terwijl er toch gas en/of elektriciteit verbruikt kan worden. Aangezien dit niet toegerekend kan worden aan een klant zal dit in de netverliezen verwerkt worden die hiermee kunnen toenemen. De netbeheerder dient vanuit zijn wettelijke taak deze netverliezen in te kopen hetgeen tot hogere kosten kan leiden. In 2008 werd er vanuit gegaan dat door de uitrol van slimme meters de beëindiging van een levering sneller zou kunnen verlopen, wat zou leiden tot extra besparingen. Door de vertraging in de uitrol zijn deze besparingen lager uitgevallen;
- De post **Opleveren periodieke standen**: conform de wettelijke taak dient de leverancier elke twee maanden het verbruik aan de klant door te geven als er een slimme meter is geplaatst. Hiervoor moet de netbeheerder dan ook tweemaandelijks de slimme meter uitlezen naast één maal per jaar voor de facturering. De meterstand dient dan op de zogeheten P4 poort, ook weer 'om niet', aangeboden te worden. Dit dient ons inzien meegenomen te worden bij het bepalen van de meettarieven aangezien dit een dienst is die de netbeheerder levert;
- Dat de kostenimpact van het **Aanbieden 3jr opname meter** hoger zou zijn, komt ons vreemd voor. Juist deze post zou een lagere kostenimpact moeten laten zien. De 3 jaar handopname heeft namelijk van doen met de huidige niet-slimme meter, de meetcode eist een controleopname met een periode van 3 jaar. Aangezien we nu al in de kleine uitrol zitten van de slimme meter (doelstelling eind 2013 is 450 000 adressen) zouden de hieraan verbonden kosten juist af moeten nemen;
- **Verwerken disputen tussen marktpartijen**. Deze post wordt voor 2013 door de netbeheerders als hoger aangemerkt. Ook hier plaatsen wij een kanttekening bij: omdat door het verplichte leveranciersmodel de leverancier het primaire aanspreekpunt voor de klant is, en de leverancier tevens verantwoordelijk wordt voor de meterstand, zullen er over meterstanden geen disputen meer ontstaan tussen klant en netbeheerder. Als er al disputen optreden zal dit betrekking hebben op de aansluiting, maar zeker niet op de meterstanden. De verwachting is dan ook dat het aantal meterstand gerelateerde disputen af zal nemen. Ook bij de leveranciers zal het aantal meterstand gerelateerde disputen afnemen. Immers met de groei van het aantal geplaatste slimme meter wordt de kans op onjuiste meterstanden aanzienlijk minder. Dit was overigens een van de primaire motivaties voor het invoeren van de slimme meter.

4.4 Dual-fuel klanten

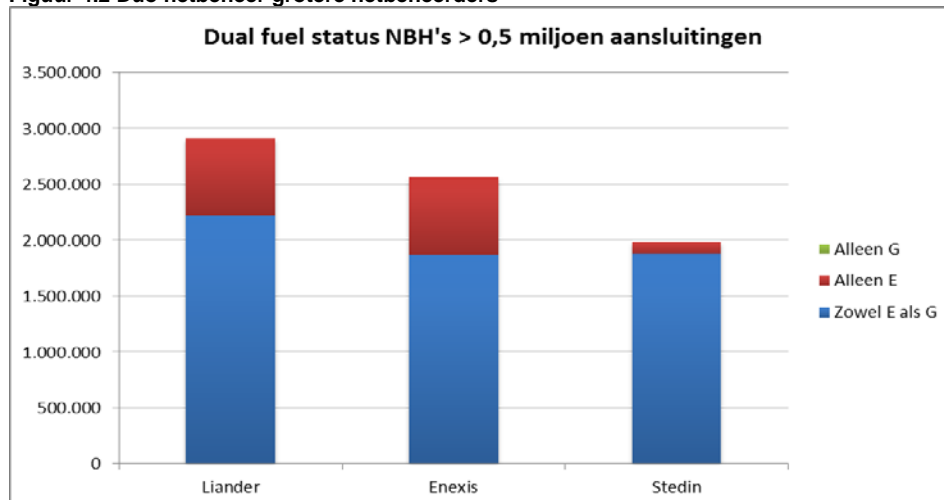
In onze analyse hebben we het aantal aansluitingen gedefinieerd als één aansluiting voor gas dan wel elektriciteit. Een klant met beide aansluitingen en 1 leverancier wordt ook wel dual-fuel klant genoemd. Het is mogelijk dat een klant verschillende netbeheerders heeft voor gas en elektriciteit. We kennen deze situatie als duo netbeheer. Ook zijn er klanten die alleen een elektriciteitsaansluiting hebben (bv. waar men op een warmtenet is aangesloten en in nieuwe wijken waar men door middel van elektrisch aangedreven warmtepompen in combinatie met zonneboilers in de warmtebehoefte voorziet). Voor deze laatste situatie wordt een stijgende trend waargenomen in het kader van duurzaamheidsdoelstellingen.

Analyse van figuur 4.1 en 4.2 laat zien dat vooral bij de kleinere netbeheerders er klanten zijn die alleen gas via deze netbeheerder afnemen. De elektriciteit wordt dan via een andere netbeheerder afgenomen. Bij de grotere netbeheerders wordt een complementair effect waargenomen. Hier zijn er klanten die alleen elektriciteit afnemen.

Figuur 4.1 Duo netbeheer kleinere netbeheerders

Figuur 4.2 Duo netbeheer grotere netbeheerders

Deze geografische spreiding zorgt voor een toename van transacties voor de administratieve afhandeling. Immers, met de installatie van de slimme meter moet de gasnetbeheerder de meterstand via de elektriciteitsnetbeheerder opvragen. Dit kostenverhogende effect is reeds in 2008 erkend en heeft geleid tot een onderzoek door de commissie Kist (“Commissie Publiek aandeelhouderschap energiebedrijven, 2008”). De uitkomst van dit onderzoek laat zien dat middels herverkaveling en fusies het fenomeen duo netbeheer uitgebannen kan worden, waarmee het aantal administratieve transacties aanmerkelijk af kan nemen. Daarmee kan een aanzienlijke kostenbesparing gehaald worden. De commissie Kist mikte op 4 tot 6 netbeheerders zodat onderlinge benchmarking op effectiviteit en efficiency plaats kan vinden als onderdeel van de tariefreguleringsmethodiek. De trend van consolidatie is inmiddels ingezet: door fusies en overnames is het aantal netbeheerders verminderd naar 8. De geografische herverkaveling is echter nog niet ingezet.

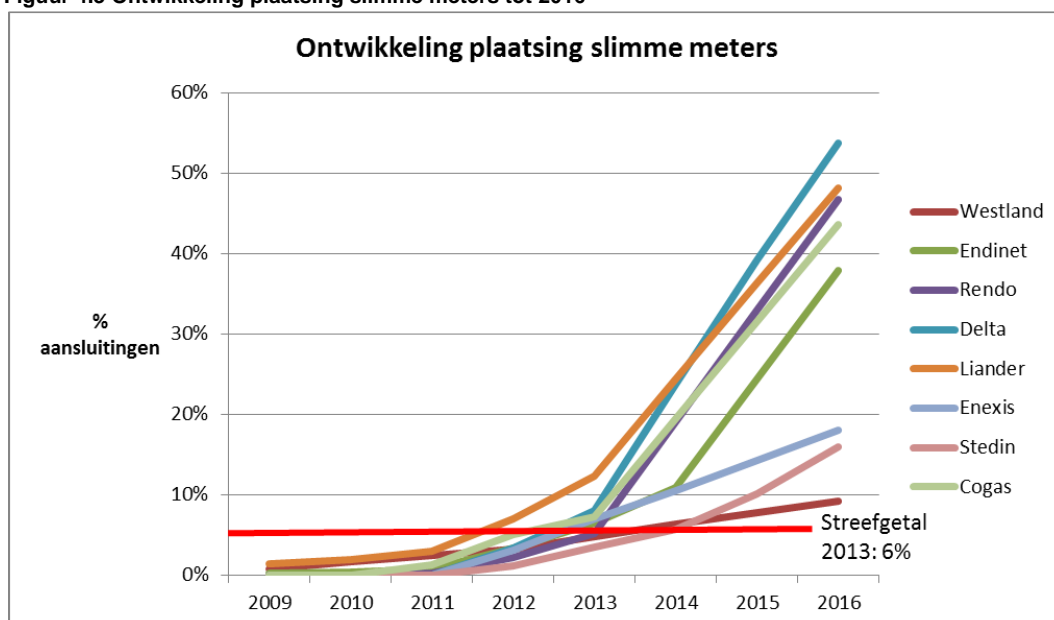
We verwachten dat er in de toekomst, na de implementatie van de aanbevelingen van de commissie Kist, twee soorten klanten zullen zijn voor de netbeheerder: een dual-fuel klant die zowel gas als elektriciteit afneemt en een single-fuel klant die alleen elektriciteit afneemt. Dit laatste als gevolg van de eerder aangegeven elektrificatie met betrekking tot de warmtebehoefte en de verwachte uitbreiding van warmtenetten.

4.5 Effecten slimme meter

In dit onderzoek is ook het onderwerp slimme meters aan bod gekomen in de interviews. Zo is bij alle netbeheerders gevraagd wat de status is van de plaatsing van slimme meters zodat een schatting gemaakt kan worden van de verwachte ontwikkeling op dit gebied. Hierbij geldt als randvoorwaarde dat conform EU directieven in 2020 zo'n 80% van alle aansluitingen in Nederland voorzien moeten zijn van een 'op afstand uitleesbare energiemeter', een slimme meter ("Elektriciteit: directieven 1996/92/EC, 2003/54/EC, Gas: directieven 1998/30/EC, 2003/55/EC, Derde energiepakket 2009/72, april 2009, maart 2011"). Dit moet dan in 2022 leiden tot 100% van alle aansluitingen en geldt zowel voor gas als elektriciteit, en feitelijk ook voor warmte in het geval van een warmtenet.

Een aantal netbeheerders heeft inzicht gegeven in de verwachte ontwikkeling in de plaatsing van slimme meters. Bij een aantal netbeheerders was dit niet mogelijk. In dergelijke gevallen is in dit onderzoek een schatting gemaakt door middel van lineaire interpolatie met situatie van 2020 als uitgangspunt, zie figuur 4.3.

Figuur 4.3 Ontwikkeling plaatsing slimme meters tot 2016

In figuur 4.3 is ook aangegeven dat in de kleine uitrol (2012-2013) het streven is om circa 6% van alle aansluitingen, zijnde 450 000 adressen, van slimme energiemeters te voorzien ("Het capaciteitsstarief, UCPartners, 2008"). De grafiek laat duidelijk zien dat de netbeheerders voldoen aan dit streven en hiermee goed op weg zijn.

Op het moment van schrijven van dit rapport (maart 2013) zijn er in Nederland bij circa 500 000 kleinverbruikers slimme gas- en elektriciteitsmeters geïnstalleerd ("Netbeheer Nederland, 2013"). Op een totaal van 6,9 miljoen gas-aansluitingen en 7,8 miljoen elektriciteitsaansluitingen (cijfers eind 2012) is derhalve circa 6% van de kleinverbruikers van een slimme meter voorzien. De impact van de verschuivingen van de activiteiten voor het verwerken van de (meet)data uit slimme meters, op de besparingen wordt op deze gronden voor 2013 dan ook niet als groot aangemerkt. Naar verwachting zal de impact van de plaatsing van slimme meters in de periode 2014 - 2016 gaan leiden tot aanzienlijke besparingen zoals reeds aangegeven in paragraaf 3.3.2 in dit rapport. In die

periode zullen de netbeheerders en leveranciers de benodigde informatie verwerkende infrastructuur volledig ingericht hebben.

4.6 Toelichting plausibiliteit optredende effecten

De informatie zoals aangeleverd door de netbeheerders en de analyse zoals uitgevoerd in dit onderzoek is met alle netbeheerders teruggekoppeld, enerzijds ter verificatie van de aangeleverde informatie en anderzijds om de netbeheerders te informeren over de analyse die op deze informatie is uitgevoerd. In sommige gevallen was men niet in staat om gegevens aan te leveren, bijvoorbeeld met betrekking tot het plaatsen van slimme meters in de periode 2013-2016. Hierbij hebben de onderzoekers gebruik gemaakt van schattingen op basis van externe publieke bronnen.

Wij hebben ons in dit onderzoek gebaseerd op de informatie die in de interviews met netbeheerders en leveranciers ter beschikking is gesteld, naast beschikbare publieke bronnen. Deze informatie is vervolgens door de onderzoekers geïnterpreteerd tegen het raamwerk van de expertise en inzichten die de onderzoekers hebben ten aanzien van de ontwikkelingen in deze sector.

Een absolute beoordeling of de kosten en besparingen die de netbeheerders en leveranciers opgeven volledig boekhoudkundig te onderbouwen zijn, kan het onderzoeksteam niet geven. Dit zou ofwel een veel dieper onderzoek in de administraties en organisaties van de netbeheerders en leveranciers nodig maken, ofwel veronderstellen dat er een absolute benchmark bestaat van een 'optimaal efficiënte' netbeheerder in een optimaal efficiënte markt die als vergelijkingsmaatstaf gebruikt kan worden. De marktordering per land is echter zodanig verschillend dat directe vergelijking met andere landen of 'jurisdicties' niet mogelijk is.

Er is ook onderzocht of generieke benchmarks of voorbeelden uit andere sectoren (bijvoorbeeld: telecommunicatie, railtransport) toepasbaar zijn, dit blijkt vrijwel niet mogelijk. Bovendien zullen dergelijke vergelijkingen door partijen aangemerkt worden als 'niet vergelijkbaar' en daarmee van weinig waarde blijken te zijn. De enige ervaring die bruikbaar is, is dat administratieve kosten in het eerste jaar na een marktverandering (bijvoorbeeld: zorg, telecom, etc.) altijd hoger zullen zijn dan in jaar 2 en later, door optredende leereffecten bij de bedrijven en afnemende reacties en vragen van klanten. Een exact percentage valt hiervoor vanuit de literatuur niet af te leiden en zal ook van branche tot branche verschillen. Een dergelijk patroon zou aan de kostenkant bij de netbeheerders waarneembaar moeten zijn, hetgeen ook blijkt uit de projecties die in dit onderzoek gemaakt zijn door de netbeheerders in de interviews.

Het hardste gegeven dat de onderzoekers beschikbaar hebben zijn de SLAs tussen netbeheerders en leveranciers met betrekking tot Shared Service Centers. De koppeling van de diensten en bijbehorende kosten van deze SLAs aan de kruisjeslijst geeft dan ook een goede indicatie van de orde grootte van het optredende besparingseffect bij de netbeheerders. In principe kunnen netbeheerders de neiging hebben om de besparingen te laag op te geven. De SLAs geven echter harde cijfers en kunnen derhalve niet te laag zijn opgegeven en vormt daarom een goed benchmark voor de overige cijfers. Aangezien de besparingen op de SLAs qua orde grootte redelijk sporen met besparingen die andere partijen opgeven, voor het zelfstandig uitvoeren van de relevante taken, geeft dit vertrouwen in de gegevens met betrekking tot de bruto besparingen.

De netto besparing ontstaat door tegenover deze besparing kosten te zetten die bij de netbeheerders blijven bestaan of extra zullen ontstaan (bijvoorbeeld via EDSN door centralisatie van marktprocessen). Het is voor de kosten die de netbeheerders verwachten wel aannemelijk om ervan uit te gaan dat ze deze voorzichtig en dus aan de hoge kant zullen inschatten. De geschiedenis van marktveranderingen in de energiesector geeft ze hiervoor ook wel enige reden. De verandering op zich geeft zonder meer extra kosten. In hoeverre deze na 12-18 maanden (gedeeltelijk) verdwijnen zal de toekomst moeten uitwijzen. Of de echte netto besparingen uiteindelijk dan niet groter zullen zijn laat zich op voorhand lastig vaststellen. Deze meevaller zal zich dan vooral voordoen bij de kosten (dus uiteindelijk lagere kosten dan nu verwacht worden). We moeten echter wel bedenken dat we het dan inmiddels hebben over bedragen in een ordegrootte van nog geen Euro per huishouden per jaar op een gemiddelde energierekening van € 1755 per jaar (Energie Trends 2012, ECN, Energie Nederland, Netbeheer Nederland, 2012).

Een mogelijk probleem is dat SLAs te laag kan zijn vastgesteld, waardoor de betrouwbaarheid als benchmark afneemt. We zullen echter beargumenteren dat SLAs eerder te hoog dan te laag zijn vastgesteld. Een mogelijke motivatie om een SLA te laag vast te stellen is om, binnen een niet gesplitste moedermaatschappij, de leverancierstak de netbeheerderstak te laten subsidiëren. In dit geval realiseert de netbeheerder door invoering van het nieuwe marktmodel lagere besparingen, wat op zijn beurt leidt tot een hoger tarief. Dit is echter een weinig plausibele redenering. Het ligt meer voor de hand dat de SLA aan de hoge kant is vastgesteld, zodat de leverancier in deze jaren nog van funding vanuit de netbeheerderskant zou kunnen profiteren. De kosten van de netbeheerders worden via de regulering immers toch wel gedekt. We hebben daarom ook geen reden om aan te nemen dat de besparingen die de netbeheerders opgeven als gevolg van het wegvallen van SLAs te laag zijn.

5 Conclusies

Onderzoeksvraag

Dit rapport beoogt inzicht te verkrijgen in de gerealiseerde besparingen door de invoering van het capaciteitsstarief, alsmede in de verwachte besparingen ten gevolge van de invoering van het verplichte leveranciersmodel en mogelijke besparing door de installatie van slimme meters (voor zover dit de administratieve afhandeling betreft).

Dit rapport bouwt voort op een onderzoek uitgevoerd door UCPartners naar het capaciteitsstarief. Het huidige beziet de veranderde marktomstandigheden en het effect daarvan op de verwachte kostenbesparingen voor de periode 2013-2016. Daarnaast gaat dit rapport dieper in op kwantitatieve onderbouwing die in het eerder rapport een tentatief karakter had.

Methodologie

De in het eerdere UCP-rapport gepresenteerde tabel van kostentoerekening en de onderliggende veronderstellingen zijn gevalideerd en waar nodig aangepast. De jaarrekeningen van netwerkbeheerders gaven een eerste globale indruk van de daling van administratiekosten zonder deze reductie nog toe te rekenen aan het (verplichte) leveranciersmodel. Service Level Agreements (SLAs) en Dienstverleningsovereenkomsten (DVOs) leverden een scherper inzicht op in welke kosten aan welke onderdelen van het nieuwe marktmodel toegerekend kunnen worden.

De globale inschattingen van kosteneffecten zijn voorts concreter gemaakt in interviews met netbeheerders en leveranciers. Voorts hebben we de aangeleverde informatie van netbeheerders en leveranciers gecontroleerd en gepresenteerd in een werkbijeenkomst met stakeholders, opdrachtgever en experts. Een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte onderzoeksmethodologie presenteren we in een aparte bijlage.

Kostenbesparingen

De door de netbeheerders aangegeven netto structurele kostenbesparingen als gevolg van het nieuwe marktmodel bedragen per 2013 €30,5 miljoen en per 2016 €64,4 miljoen voor het transportdomein, en per 2013 €8,7 miljoen en per 2016 €14,4 miljoen voor het meetdomein; dit geldt voor alle netbeheerders samen.

De netto **structurele kostenbesparingen** per aansluiting als gevolg van het nieuwe marktmodel bedragen per 2013 gemiddeld €2,06 en per 2016 gemiddeld €4,31 voor het transportdomein, en per 2013 gemiddeld €0,59 en per 2016 gemiddeld €0,96 voor het meetdomein; dit geldt voor alle netbeheerders samen. De door de leveranciers aangegeven netto structurele kosten als gevolg van het nieuwe marktmodel bedragen per 2013 €19 miljoen en per 2016 €29 miljoen; dit geldt voor alle leveranciers samen. De netto structurele kostentoeename per aansluiting als gevolg van het nieuwe marktmodel bedragen per 2013 gemiddeld €1,27 en per 2016 €1,96 voor alle leveranciers samen.

De **incidentele kosten** bij de netbeheerders als gevolg van het invoeren van het verplichte leveranciersmodel vallen grotendeels in de jaren 2011 t/m 2013 en bedragen €46 miljoen voor alle netbeheerders samen.

Bovenstaande schattingen moeten gezien worden tegen de context van het per 2013 in te voeren verplichte leveranciersmodel, het in 2009 ingevoerde capaciteitstarief en de huidige status van de invoering van de slimme meter, te weten 6% van alle adressen in Nederland eind 2013.

Robuustheid

De in 2008 geprojecteerde besparing is ruwweg van dezelfde orde van grootte als de besparingen die naar voren komen in het huidige onderzoek. Voor de totale sector komen de thans geschatte besparingen (voor 2016) uit op € 50 miljoen, tegenover € 63 miljoen in 2008. Wel zijn deze besparingen ca. 5 jaar vertraagd ten opzichte van de inzet van de sector in 2008, voornamelijk als gevolg van de splitsing tussen netbeheerders en leveranciers/producenten.

De mate waarin een netbeheerder het vrijwillig leveranciersmodel hanteerde is afhankelijk van de leveringstak. De leveranciers hadden immers keuze om voor het leveranciers- dan wel het netbeheerders-model te kiezen. Netbeheerders die daardoor relatief veel klanten op het vrijwillig leveranciersmodel hadden realiseerden besparingen in een vroeger stadium dan andere netbeheerders.

Het fenomeen duo netbeheer, verschillende netbeheerders voor elektriciteit en gas, heeft een kostenverhogend effect door een hoger aantal transacties. Dit kan verminderd worden door het implementeren van de aanbevelingen zoals gedaan door de commissie Kist in 2008.

Met betrekking tot het plaatsen van de slimme meter zijn de netbeheerders goed op weg, zij voldoen hiermee aan het streven van de beleidsmaker waarbij eind 2013 6% van alle adressen voorzien dient te zijn van slimme energiemeters.

Het is niet te verwachten dat de netbeheerders de kostenbesparingen te laag hebben ingeschat. Het is wel plausibel dat (deels nieuwe) kosten die verwacht worden na invoering van het nieuwe marktmodel te hoog ingeschat zijn. Leereffecten zullen deze kosten in de jaren na invoering op een realistisch niveau brengen.

Het tempo waarin de invoering van het nieuwe marktmodel zich voltrekt is aanzienlijk lager dan in 2008 voorzien. Bovendien is er een vertraging bij de invoering van het verplichte leveranciersmodel die mogelijk tot meer kosten en daarmee uitstel van besparingen zal leiden. Dit is voor een groot deel in feite terug te voeren op de splitsing; de splitsing zelf heeft partijen een paar jaar bezig gehouden; er zijn meer partijen ontstaan waarmee een marktconsensus gecreëerd moest worden; de governance van gemeenschappelijke instituten (met name EDSN) is hierdoor complexer. Ook is er vertraging ontstaan in de 2^e Kamer bij het doorvoeren van de relevante wetgeving. Tot slot lopen er nog juridische zaken, die in afwachting van de uitspraak, de splitsing hebben vertraagd.

Interpretatie

De resultaten in dit rapport zijn in beginsel gebaseerd op opgaven van de marktpartijen zelf. Alle netbeheerders hebben informatie opgeleverd en de informatie van de leveranciers dekt ongeveer een derde van alle aansluitingen. Zowel de netbeheerders als de leveranciers uiten verwachtingen ten aanzien van kostenniveaus in de komende jaren. Deze inschattingen zijn niet volledig te valideren, maar er is wel sprake van behoorlijke consistentie zowel in de niveaus van de inschattingen als in plausibiliteit van de geboden informatie.

De kosten zijn vooral gekoppeld aan IT-systemen, kosten van EDSN en kosten van SLAs met dienstverleners die wegvallen. Daarmee kunnen we de plausibiliteit van de informatie redelijk

duiden. De onzekerheid zit vooral in het aantal medewerkers dat in de toekomst nodig zal zijn om marktprocessen uit te voeren.

Ervaringen met eerdere stelselwijzigingen in de energiesector leren ons dat er leereffecten ontstaan. Dit zien we in het kostenpatroon terug, waar voor de totale sector uiteindelijk in 2016 de maximale en vanaf dan jaarlijks terugkerende besparingen verwacht mogen worden.

Verschillen tussen partijen zijn goed te verklaren uit de invoeringskeuzes die partijen eerder gemaakt hebben. Bedrijven die vroeg begonnen zijn hun administratieve processen te splitsen en aan te passen kunnen eerder besparingen realiseren dan partijen die hiermee gewacht hebben.

Bijlage 1 Referenties

1. Elektriciteit: directieven 1996/92/EC, 2003/54/EC, Gas: directieven 1998/30/EC, 2003/55/EC, Derde energiepakket 2009/72, april 2009, maart 2011;
2. De kruisjeslijst, wijziging van taken als gevolg van het nieuwe marktmodel, NMa 2012;
3. RAR 2011 Regionale netbeheerders E en G 22-198819, RAR 2011 RNB Meetactiviteiten E en G;
4. Het capaciteitstarief, Utility Consulting Partners, Amsterdam, februari 2008;
5. Monitoring programma Kleinschalige uitrol slimme meter, informatiebijeenkomst 27 maart 2012, Ministerie van Economische Zaken;
6. Monitoringrapportage Kleinschalige Aanbieding Slimme Meter, Een eerste beeldvorming van de uitrol van de slimme energiemeter in Nederland, NMa, 16-10-2012;
7. Energie in Nederland 2009, EnergieNed/Netbeheer Nederland, 2009;
8. Energie Trends 2012, ECN, Energie Nederland, Netbeheer Nederland, november 2012;
9. Wijziging taken als gevolg van het nieuwe marktmodel voor kleinverbruikers, website NMa, 2012;
10. Commissie Publiek aandeelhouderschap energiebedrijven [commissie Kist] (2008). Publiek aandeelhouderschap Energiebedrijven. Den Haag: Ministerie van Economische Zaken, landbouw en innovatie;
11. Netbeheer Nederland, februari 2013;
12. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 614, jaargang 2006.

Bijlage 2 Overzicht data

In de onderstaande tabellen is een overzicht te vinden van de geconsolideerde data van de netbeheerders, de leveranciers en het saldo van beide. In de eerste tabel zijn de totaal cijfers voor E en G weergegeven. In tabel 2.2 en tabel 2.3 zijn de cijfers voor respectievelijk elektriciteit en gas weergegeven. Aangezien de marktpartijen hebben aangegeven dat er geen onderscheid bestaat in de besparingen voor E en G, wat in lijn is met de verwachtingen van Ecorys, zijn de besparingen verdeeld naar rato van het aantal aansluitingen ten opzichte van het totaal aantal aansluitingen.

Tabel 2.1 Totaal (E + G)

Aantal aansluitingen	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
• E+G;	14.549	14.549	14.640	14.711	14.738	14.787	14.835	14.884	14.934
• Vrijwillig leveranciers model ⁶ ;	Niet bekend	71%	70%	81%	82%	-	-	-	-
• Slimme meter ⁶ ;	0%	0%	0%	1%	4%	7%	15%	25%	34%
Totaal netbeheerders ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Meetdomein:									
• Netto structurele besparing;	0	5	105	2.095	2.254	8.695	14.104	14.167	14.391
• Besparing per aansluiting;	0,00	0,00	0,01	0,14	0,15	0,59	0,95	0,95	0,96
• Incidentele kosten;	0	0	0	8.320	17.549	15.589	809	809	979 ²
Transportdomein:									
• Netto structurele besparing;	12.321	12.369	15.069	15.826	16.277	30.511	59.879	64.408	64.408
• Besparing per aansluiting;	0,85	0,85	1,03	1,08	1,11	2,06	4,04	4,33	4,31
• Incidentele kosten;	1.029	396	397	124	152	172	170	169	219 ⁵

Aantal aansluitingen	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
• E+G;	14.549	14.549	14.640	14.711	14.738	14.787	14.835	14.884	14.934
• Vrijwillig leveranciers model ⁶ ;	Niet bekend	71%	70%	81%	82%	-	-	-	-
• Slimme meter ⁶ ;	0%	0%	0%	1%	4%	7%	15%	25%	34%
Totaal netbeheerders ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal:									
• Netto structurele besparing;	12.321	12.374	15.174	17.921	18.530	39.205	73.983	78.575	78.799
• Besparing per aansluiting;	0,85	0,85	1,04	1,22	1,26	2,65	4,99	5,28	5,28
• Incidentele kosten;	1.029	396	397	8.444	17.701	15.760	978	978	1.197 ³
Totaal Leveranciers ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto structurele kosten toename	-	-	-	-	-	18.848	25.035	26.591	29.252
Kosten toename per aansluiting:	-	-	-	-	-	1,27	1,69	1,79	1,96
Saldo NBH ⁷ -LEV ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto besparing	-	-	-	-	-	20.357	48.948	51.984	49.547
Besparing per aansluiting	-	-	-	-	-	1,38	3,30	3,49	3,32
Incidentele kosten	-	-	-	-	-	15.759	978	974	1.197 ³
Saldo	-	-	-	-	-	4.597	47.969	51.010	48.350 ⁸

1: Waarden (m.u.v. besparing per aansluiting) zijn weergegeven in duizendtallen.

2: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016 = 689 en 2017 = 290.

3: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 857 en 2017 = 340.

5: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 169 en 2017 = 50.

6: Gebaseerd op een (ongewogen) gemiddelde van alle netbeheerders.

7: Totaal besparing van netbeheerders, dus transportdomein + meetdomein.

8: Inclusief de incidentele kosten van 2017 ten bedrage van 340.

Tabel 2.2 Elektriciteit

Totaal netbeheerders¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Meetdomein:									
• Netto structurele besparing;	0	3	60	1.194	1.285	4.956	8.040	8.075	8.203
• Incidentele kosten;	0	0	0	4.742	10.003	8.886	461	461	558 ²
Transportdomein:									
• Netto structurele besparing;	7.023	7.050	8.589	9.021	9.278	17.391	34.131	36.713	36.713
• Incidentele kosten;	587	226	226	71	87	98	97	96	125 ⁴
Totaal:									
• Netto structurele besparing;	7.023	7.053	8.649	10.215	10.563	22.347	42.171	44.788	44.916
• Incidentele kosten;	587	226	226	4.813	10.090	8.983	558	557	682 ³
Totaal Leveranciers¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto structurele kosten toename	-	-	-	-	-	10.743	14.270	15.157	16.674
Saldo NBH-LEV¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto besparing	-	-	-	-	-	11.603	27.900	29.631	28.242
Incidentele kosten	-	-	-	-	-	8.983	557	555	682 ³

1: Waarden zijn weergegeven in duizendtallen.

2: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016 = 393 en 2017 = 165.

3: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 489 en 2017 = 194.

4: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 96 en 2017 = 29.

Tabel 2.3 Gas

Totaal netbeheerders ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Meetdomein:									
• Netto structurele besparing;	0	2	45	901	969	3.739	6.065	6.092	6.188
• Incidentele kosten;	0	0	0	3.578	7.546	6.703	348	348	421 ²
Transportdomein:									
• Netto structurele besparing;	5.298	5.319	6.480	6.805	6.999	13.120	25.748	27.695	27.695
• Incidentele kosten;	443	170	171	53	65	74	73	72	94 ³
Totaal:									
• Netto structurele besparing;	5.298	5.321	6.525	7.706	7.698	16.858	31.813	33.787	33.884
• Incidentele kosten;	443	170	171	3.631	7.611	6.777	421	420	515 ⁴
Totaal Leveranciers ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto structurele kosten toename	-	-	-	-	-	8.105	10.765	11.434	12.578
Kosten toename per aansluiting:	-	-	-	-	-	0,55	0,73	0,77	0,84
Saldo NBH-LEV ¹	Pre 2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Netto besparing	-	-	-	-	-	8.754	21.048	22.353	21.305
Incidentele kosten	-	-	-	-	-	6.776	421	419	515 ⁴

1: Waarden zijn weergegeven in duizendtallen.

2: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016 = 296 en 2017 = 125.

3: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 72 en 2017 = 22.

4: Een deel van de afschrijvingen valt nog in 2017. Dit cijfer is als volgt samengesteld: 2016= 368 en 2017 = 147.

Bijlage 3 Verantwoording onderzoeksmethode

In aanvulling op het hoofdrapport en in het bijzonder de in 1.2 beschreven wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd zal deze appendix de gehanteerde methodiek en systematiek samenvatten. De methodiekbeschrijving schetst de wijze waarop tijdens dit onderzoek door de onderzoekers data is verzameld en verwerkt.

Stap 1: Inventarisatie wijzigingen met kostenverhogende/verlagende effecten door nieuw marktmodel

Door de onderzoekers is geïnventariseerd welke effecten door de invoering van het nieuwe marktmodel optreden in de administratieve processen van leveranciers en netbeheerders. Als basis voor de inventarisatie van processen dient de zogenaamde 'kruisjeslijst'. De 'kruisjeslijst' is een lijst van activiteiten waarin de wijzigingen in taken ten gevolge van het implementeren van het nieuwe marktmodel vastgelegd zijn ("De kruisjeslijst, wijziging van taken als gevolg van het nieuwe marktmodel, NMa 2012"). In dit onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen het transportdomein en het meetdomein ("RAR 2011 RNB Meetactiviteiten E en G"). Het transportdomein betreft de categorieën 'Tarieven Netwerk', 'Facturering/Inning/Afdracht' en 'Leveranciersmodel als servicemodel'. De categorie 'Meterstanden' valt in het meetdomein. De reden voor dit onderscheid is dat de bepaling van de transporttarieven door de NMa uitsluitend gebaseerd dient te zijn op de kosteneffecten van de veranderingen in activiteiten met betrekking tot het transportdomein.

Stap 2: Globale inschatting kostenverhogende/verlagende effecten door nieuw marktmodel voor netbeheerders

Door de onderzoekers is een globale inschatting gemaakt van de kosteneffecten van de wijzigingen (die in stap 1 zijn geïdentificeerd) die netbeheerders hebben gerealiseerd door de invoering van het vrijwillige leveranciersmodel (2009 t/m 2012). De basis van de inschatting vormt de kostentoerekeningstabel uit het eerdere UCP-rapport (2008:5/30). De gepresenteerde tabel van kostentoerekening en de onderliggende veronderstellingen zijn gevalideerd en waar nodig aangepast. Kosten die in beschouwing zijn genomen zijn onder andere: administratiekosten, incassokosten, kosten van klantenservice en factuurkosten.

Daarnaast zijn Service Level Agreements (SLAs) en Dienstverlenings-overeenkomsten (DVOs) doorgenomen. Hierdoor is scherper inzicht verkregen in welke kosten aan welke onderdelen van het nieuwe marktmodel toegerekend kunnen worden. De jaarrekeningen en SLAs zijn echter niet afdoende om alle relevante informatie te achterhalen. Voor de analyse dient er onder andere onderscheid gemaakt te worden tussen kosten die gerelateerd zijn aan klein- en grootgebruikers en deze informatie is slecht te onderscheiden in de SLAs. Verder is het van belang om inzicht te krijgen in hoe kosten/besparingen over de onderdelen van het nieuwe marktmodel zijn verdeeld en tot in hoeverre kosten/besparingen aan het nieuwe marktmodel toegerekend kunnen worden en deze informatie staat niet gedetailleerd genoeg in de SLAs.

Stap 3: Kwantitatieve inschatting van kostentoedeling door netbeheerders via interviews

In nauw overleg met de opdrachtgever zijn 8 interviews gehouden met netbeheerders en 6 interviews met leveranciers om op basis van door hen aangereikte informatie een kwantitatieve inschatting te maken van de kostentoedeling. Voor de interviews met de netbeheerders is een vragenlijst opgesteld die ter goedkeuring aan de NMa is voorgelegd, alvorens deze naar de netbeheerders te sturen, zodat deze zich goed konden voorbereiden op de interviews. De vragenlijst bestond uit; vragen die betrekking hadden op de veranderende bedrijfsvoering door de

invoering van het nieuwe marktmodel; algemene vragen over het aantal- en type aansluitingen en een Excel file waar kosten/besparingen voor verschillende posten en jaren ingevuld en gespecificeerd diende te worden. In de interviews is kwantitatieve informatie uitgevraagd op het detailniveau van de kruisjeslijst. Verder zijn per onderdeel de volgende posten onderscheiden:

- Variabele kosten:
 - # Activiteiten per jaar;
 - Arbeidskosten per activiteit;
 - Materiaal kosten per activiteit;
 - Overige kosten per activiteit (outsourcing, etc.).
- Vaste kosten:
 - Arbeid;
 - Materiaal;
 - Overige kosten (outsourcing, etc.).
- Kosten per onderdeel:
 - % kosten capaciteitstarief;
 - % kosten leveranciersmodel;
 - % kosten slimme meter.

Na de interviews te hebben afgerond met de netbeheerders is de op dat moment aanwezige informatie gebruikt om de interviewvragenlijst met de leveranciers op te stellen. Voor het interview met de leveranciers is een vragenlijst gestuurd met algemene vragen, vragen over de aanpassing van de bedrijfsvoering door het nieuwe marktmodel en een Excel file waarin kosten per post gespecificeerd diende te worden (posten zijn anders dan kruisjeslijst, omdat deze is gebaseerd op werkzaamheden van netbeheerders).

Nadat alle netbeheerders de data hadden aangeleverd op gedetailleerd niveau is een check uitgevoerd. Er is tijdens een interne sessie gekeken naar de outliers en de mogelijke oorzaak hiervan. Na de interne sessie is contact met de verschillende netbeheerders opgenomen om extra informatie op te vragen met betrekking tot opgevoerde kosten/besparingen. De data aangeleverd door de leveranciers is op dezelfde manier kritisch bekeken als gedaan is voor bij de netbeheerders. Het aantal leveranciers dat op voldoende detailniveau data heeft kunnen aanleveren ligt echter wel lager dan bij de netbeheerders. Om deze reden zijn de waarden van de leveranciers geëxtrapoleerd naar de totale sector en kunnen licht afwijken van de werkelijkheid.

Stap 4a: Analyse van data netbeheerders uit interviews

Ten eerste is de data geaggregeerd op het niveau van de vier hoofdcategorieën en is de splitsing meetdomein en transportdomein gemaakt. De uitkomsten van de analyse zijn op robuustheid gecontroleerd door de sector-experts van UCP Partners. Op basis van de hierboven verzamelde data (van de netbeheerders) zijn de volgende analyses uitgevoerd:

Netto structurele besparingen netbeheerders transportdomein

Allereerst is de ontwikkeling van de structurele netto kostenbesparing van alle netbeheerders in de periode pre 2009 en de periode 2009 t/m 2016 weergegeven. De trend geeft aan welke kostenbesparingen met betrekking tot het transportdomein worden verwacht na de invoering van het verplichte leveranciersmodel. Twee groepen netbeheerders (kleinere netbeheerders < dan 250.000 aansluitingen en grotere netbeheerders > 250.000 aansluitingen) worden geïdentificeerd en met elkaar vergeleken. Daarnaast is er gekeken naar de effecten van verschillen in de mate waarin netbeheerders het vrijwillig leveranciersmodel hanteerden.

Om netbeheerders onderling te kunnen vergelijken zijn de gegevens van de structurele netto besparingen genormaliseerd op het aantal aansluitingen (onderdeel van de algemene vragen aan de respondenten).

Netto structurele besparingen netbeheerders meetdomein

De structurele netto kostenbesparing van alle netbeheerders tezamen in het meetdomein wordt getoond. Deze activiteiten hebben alleen betrekking op het collecteren en administratief verwerken van de meetdata. Ook hier wordt een onderscheid gemaakt tussen de kosten voor kleinere netbeheerders (<250.000 aansluitingen) en grotere netbeheerders (> 250.000 aansluitingen). Het installeren van slimme meters en het beheer van zowel slimme als niet-slimme meters valt hier niet onder. Tenslotte worden de structurele netto besparingen per aansluiting in het meetdomein per netbeheerder in kaart gebracht.

Incidentele kosten netbeheerders

Naast structurele kosten is ook sprake van eenmalige kosten. In de interviews zijn door de netbeheerders ook incidentele kosten aangegeven. Deze gelden zowel voor het meetdomein als voor het transportdomein. De incidentele kosten worden afgezet tegen de totale besparingen voor alle netbeheerders tezamen. Bovendien zijn de incidentele kosten onderling vergeleken en is er ingegaan op de achtergrond van deze kosten. Waar mogelijk zijn deze kosten ook gecontroleerd door het onderzoeken van SLAs en DVOs.

Met betrekking tot de netbeheerders is deze data met de resultaten van de analyse zoals wij die hebben uitgevoerd aan hen teruggekoppeld ter verificatie.

Stap 4b: Analyse van data leveranciers uit interviews

In totaal is er voor ruim 5 miljoen aansluitingen kleinverbruikers bruikbare informatie over de kosten verandering opgeleverd aan Ecorys. De reden hiervoor is dat niet alle zes de leveranciers op voldoende gedetailleerd niveau data hebben kunnen aanleveren. Deze ruim 5 miljoen aansluitingen zijn verspreid over een aantal grote en kleine leveranciers. Uit de analyse van de gegevens komt naar voren dat één leverancier qua bedragen veel verschilt van de andere leveranciers, die onderling overigens wel relatief consistent zijn. Deze leverancier is buiten de analyse in de hoofdtekst gehouden en valt overigens buiten de 5 miljoen aansluitingen 'relevante leveranciers'. De hoeveelheid aansluitingen voor alle leveranciers kunnen we vanwege vertrouwelijkheid niet melden aangezien er dan indirect afgeleid kan worden hoeveel aansluitingen de leverancier, die niet meegenomen is in de analyse, heeft. In onderstaande tabel is weergegeven wat het resultaat is als gekeken wordt naar alle aangeleverde data.

Tabel 5.1 Bandbreedte kosten toename leveranciers

Relevante Leveranciers	2009	2014	2015	2016
Netto structurele kosten toename	18.847	25.034	26.591	29.252
Kosten toename per aansluiting	1,28	1,60	1,64	1,93
Alle leveranciers ¹⁰	2009	2014	2015	2016
Netto structurele kosten toename	23.902	50.402	63.029	64.889
Kosten toename per aansluiting	1,49	2,68	3,21	3,42

¹⁰ Alle leveranciers heeft hier betrekking op de alle leveranciers die voldoende gedetailleerde data hebben aangeleverd.

Netto structurele kosten toename leveranciers

De structurele netto kosten toename van leveranciers is berekend door aangeleverde kosten toename van de bijna 5 miljoen aansluitingen te extrapoleren naar het totaal aantal aansluitingen. Hierdoor zijn zowel de totale besparingen als de kosten per aansluiting van de netbeheerders en de leveranciers vergelijkbaar in totaal.

Incidentele kosten leveranciers

Er is onvoldoende informatie aanwezig om uitspraken te doen over de incidentele kosten van de leveranciers.

Stap 4c: Saldo van besparingen netbeheerders en leveranciers

Doordat de kosten toename van de leveranciers gelijk is gesteld aan het aantal aansluitingen die de netbeheerders hebben opgegeven, en overeen komt met het landelijk totaal, is het mogelijk om het saldo te berekenen van de (structurele) besparing die ontstaat door invoering van het nieuwe marktmodel.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas